

FORVALTNINGSREVISJON AV
INTEGRERING OG BOSETTING

STAVANGER KOMMUNE
MARS 2016

INNHold

Denne rapportens målgrupper er kontrollutvalget, andre folkevalgte, formelt ansvarlige i administrasjonen og utførende fagfolk i administrasjon. Rapporten er et offentlig dokument og skal være tilgjengelig også for media og andre interesserte. Behovene varierer, men her er en leserveiledning med to nivåer for hvor dypt rapporten kan behandles:

1. Innholdsfortegnelsen, sammendraget og rådmannens kommentarer
2. Hovedrapporten med innledning, fakta og vurderinger, samt vedlegg

Innhold	3
Sammendrag	4
Rådmannens kommentar	9
Rapporten	11
1 Innledning	12
1.1 Formål og problemstillinger	12
1.2 Revisjonskriterier og metode.....	12
2 Kommunens integrerings- og bosettingsarbeid	15
2.1 Overordnede planer og organisering	15
2.2 Antall innvandrere	16
2.3 Kostnader ved bosetting av flyktninger.....	25
2.4 Lokalisering av flyktningeboliger	28
2.5 Introduksjonsprogrammet i Stavanger kommune	32
2.6 Gjennomgang av enkeltsaker	36
2.7 Sysselsetting etter avsluttet introduksjonsprogram	39
2.8 Kommunens samspill med frivillige organisasjoner.....	45
2.9 Brukernes opplevelse av tjenestetilbudet	48
Vedlegg	49

SAMMENDRAG

FORMÅLET MED PROSJEKTET

Formålet med prosjektet har vært å vurdere Stavanger kommunes arbeid med bosetting og integrering av flyktninger. Er arbeidet i tråd med gjeldende lovkrav og føringer?

OVERORDNEDE PLANER OG ORGANISERING

Stavanger kommune har hittil ikke utarbeidet noen overordnet plan for integrering av flyktninger og innvandrere. Behovet for plan- og styringsverktøy anses likevel dekket gjennom kommuneplan, handlings- og økonomiplan, likestilling og mangfoldsstrategi med tilhørende tiltaksplan, foruten medlemskap i ICC¹.

Et avgjørende moment for å lykkes med integreringsarbeidet, er å få til et godt samarbeid mellom involverte instanser i kommunen; Flyktningsseksjonen, Johannes lærings-senter, barneverntjenesten, NAV, Embo, ettervernstiltaket Ungbo, samt kommunens skoler og barnehager.

Ansvar for mottak og oppfølging av nyankomne flyktninger, to til tre år etter bosetting, er lagt til Flyktningsseksjonen. Ansvar for øvrige ikke enslige mindreårige flyktninger - her er ansvaret lagt til barneverntjenesten.

ER STAVANGERS VEDTAK I TRÅD MED IMDIS ANMODNINGER?

I perioden 2008-15 har Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) *anmodet* Stavanger kommune om å bosette 1052 flyktninger. Kommunen har *vedtatt* å bosette 997, mens det *faktiske antallet* som er bosatt er 869.

Kommunen har riktignok i flere vedtak tatt visse forbehold, og noen av vedtakene er ment å gjelde for flere år. I direktoratets anmodninger er heller ikke eventuelle økninger i antallet som følge av familiegjenforening og -etablering inkludert. Hvis vi likevel tillater oss å ta med dette, øker antallet på faktisk bosatte til 1182.

Gjennom ulike vedtak har Stavanger kommune sagt ja til å bosette ytterligere 490 flyktninger i løpet av 2015 og 2016². I de påfølgende årene 2017-19 har Stavanger sagt ja til ytterligere 452 flyktninger. Antallet er i tråd med IMDIs anmodninger, og kommunens vedtak er fattet uten forbehold.

¹ Stavanger kommune er medlem i nettverket av «Intercultural cities» (ICC). Nettverket består av 70 europeiske byer. For mer informasjon, se vedlegg

² Dette er 250 syriske kvoteflyktninger og 240 flyktninger fra norske mottak.

De siste månedene har antallet asylsøkere til Norge økt betraktelig. IMDI har allerede informert om at kommunen vil motta flere tilleggsanmodninger, dvs. forespørsler om å bosette flere flyktninger, i 2016 og -17.

Hittil har Stavanger kommune sørget for at alle er blitt bosatt innen seks måneder etter at avtale med IMDI er kommet i stand (og innen tre måneder for enslige mindreårige).

Per 01.01.2015 hadde Stavanger 5049 innbyggere med flyktningebakgrunn. Samme dato hadde kommunen totalt 132 102 innbyggere. Flyktningene utgjør dermed 3,8 prosent av innbyggertallet.

KOSTNADSBILDET

Kommunen mottar et statlig integreringstilskudd som skal dekke kommunens gjennomsnittlige utgifter til bosetting og integrering det første året, samt fire påfølgende år³. Imidlertid dekker ikke tilskuddet kommunens kostnader fullt ut - kommunenes egenfinansiering utgjør 12 prosent.

For enslige mindreårige er kommunens egenfinansiering 6 prosent, fordi tilskuddet er noe større. Enslige mindreårige utgjør cirka 1/3 av bosatte flyktninger.

LOKALISERING AV FLYKTNINGEBOLIGER

I Stavanger er den årlige levekårsundersøkelsen et viktig verktøy i arbeidet med å utjevne sosiale og miljømessige levekår. I undersøkelsen deles byen inn i 69 soner, og ved hjelp av 21 indikatorer, som gir informasjon om befolkningssammensetning, utdanning, inntekt, flytting, sosiale og helsemessige forhold, blir kommunens befolkning kartlagt.

Kommunen har per i dag om lag 2500 kommunale boliger, og av disse leies 424 ut til flyktninger direkte, Flyktningseksjonen eller EMBO⁴. I forbindelse med denne rapporten har vi utarbeidet et kart som viser at kommunen har lyktes godt i å spre flyktningeboligene til ulike deler av kommunen (se side 28). Ut fra et integreringsperspektiv, hvor man antar at en høy konsentrasjon av flyktninger innenfor samme levekårszone vil vanskeliggjøre integreringen, må dette sies å være positivt.

INTRODUKSJONSPROGRAMMET

I tråd med introduksjonsloven, får den enkelte flyktning som bosettes i Stavanger tilbud om deltakelse i et helårlig fulltidsprogram, innen fristen på tre måneder etter ankomst. Kommunen har inngått samarbeid med en rekke frivillige organisasjoner, som hver på sin måte bidrar til innhold i programmet. Ugyldig fravær forekommer i begrenset omfang og andelen som gjennomfører er høy.

³ For mer informasjon om integreringstilskuddet, se rapportens vedlegg.

⁴ Tall per november 2015. Embo er for øvrig kommunens barnevernsinstitusjon forbeholdt enslige mindreårige flyktninger.

Johannes læringssenter utarbeider ingen statistikk over hvor høy andel som blir utplassert på en arbeidsplass i løpet av programmet, men oppgir at andelen er høy. Etter vår vurdering må dette sies å være bra, tatt i betraktning at deltakerne ofte har dårlige norskkunnskaper, og at kommunen er avhengig at virksomheter/ bedrifter stiller opp.

I fjor fikk om lag halvparten innvilget forlengelse av det to-årige introduksjonsprogrammet i Stavanger, noe som innebærer en utvidet periode med introduksjonsstønning og opplæringsressurser. Vi får opplyst at vurderingen gjøres individuelt, uavhengig av det totale omfanget fra år til år.

GJENNOMGANG AV ENKELTSAKER OG ANTALLET KLAGER TIL FYLKESMANNEN

Vår gjennomgang av et knippe tilfeldig utvalgte saker avdekker at alle har fått enkeltvedtak ved oppstart av introduksjonsprogrammet. Vedtakene er utarbeidet og datert kort tid etter oppstart, og gir en kort beskrivelse hva slags tilbud deltakeren skal få og hvor lenge.

Samtlige deltakere har også fått utarbeidet en individuell plan ved oppstart, noe som også er fast praksis. Den individuelle planen bygger på deltakerens kompetanse og skisserer sentrale målsettinger for programmet og veien videre. Både enkeltvedtak og individuelle planer gir inntrykk av at programmet blir tilpasset den enkeltes opplæringsbehov.

Gjennomgatte avslag inneholder begrunnelse, informasjon om innsynsrettigheter og klageadgang, og er således i tråd med forvaltningsloven. I løpet av siste tre år er syv klagesaker sendt videre til Fylkesmannen, og i fem av disse har kommunen fått medhold. Sett fra kommunens perspektiv må dette sies å være et godt resultat.

SYSSELSETTING ETTER AVSLUTTET INTRODUKSJONSPROGRAM

I IMDIs statistikk er «arbeid» definert som minimum én time arbeid i uka. IMDI definerer imidlertid ikke grunnskole som «utdanning», kun videregående skole eller høyere. Regjeringens målsetting direkte etter avsluttet program er at 55 prosent skal være i arbeid eller utdanning. Status i snitt siste fire år er som følger:

- Stavanger: 45 prosent
- Rogaland: 46 prosent
- Landet: 46 prosent

Både Stavanger, Rogaland og landet ligger med andre ord godt under regjeringens målsetting.

Fra og med 2010 har det vært en nasjonal målsetting at minst 70 prosent skal være i arbeid eller utdanning ett år etter avsluttet introduksjonsprogram. Status i snitt siste fire år er som følger:

- Stavanger: 65 prosent
- Rogaland : 66 prosent
- Landet: 62 prosent

Også her ligger både Stavanger, Rogaland og landet under regjeringens målsetting. Sammenlignet med resultatene direkte etter avsluttet program, ser vi imidlertid en betydelig forbedring.

SAMARBEIDET MED NAV

Hvert av kommunens fire NAV-kontor har nylig utnevnt faste kontaktpersoner som har fått et særskilt ansvar for oppfølging av tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet. Om lag tre måneder før programmet avsluttes, blir deltakerne invitert til en kartleggingssamtale hos NAV, hvor Flyktningsseksjonen også deltar. I forkant får NAV tilsendt informasjon om kompetanse og bakgrunn.

På denne måten blir partene kjent og NAV slipper å starte «fra bunnen av» når deltakeren er ferdig med programmet. Deltakeren får hjelp til å registrere seg som arbeidssøker og ulike alternativer blir diskutert: arbeid, utdanning, praksisplass, kvalifiseringsprogram eller kurs? Samtidig er det slik at samtlige av disse tiltakene i regi av NAV fordrer norskkunnskaper på et visst nivå. For noen vil derfor flere timer med norskopplæring være løsningen.

Kontaktpersonene ved kommunens NAV-kontor sier seg fornøyde med samarbeidet med Flyktningsseksjonen. Noen tar til orde for et enda tettere samarbeid - gjerne på et tidligere tidspunkt i introduksjonsprogrammet. Dette synet støttes også av et knippe tilfeldig utvalgte deltakere i programmet vi har intervjuet (se eget kapittel). Utfordringen er å få til en mest mulig glidende overgang, fra program til utdanning eller arbeid. Et tiltak kan være økt bruk av parallell-løp i avslutningsfasen, eksempelvis at et NAV-tiltak startes allerede før programmet er avsluttet. Det nye rundskrivet fra mai 2015 tar også til orde for dette⁵.

FLYKTNINGENES OPPLEVELSE AV TJENESTETILBUDET

I mangel av brukerundersøkelser har vi intervjuet syv tilfeldig utvalgte deltakere, som innen årskiftet 2015/16 vil avslutte det to-årige introduksjonsprogrammet⁶. Det generelle inntrykket er at deltakerne er fornøyde med tilbudet til Stavanger kommune. Deltakerne legger imidlertid ikke skjul på at de hadde forventninger om at språkpraksis

⁵ Rundskriv Q-27/2015, fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet. 04.05.2015.

⁶ Respondentene er plukket ut av revisjonen fra en komplett liste over deltakere som avsluttet det to-årige programmet i løpet av november og desember 2015. Utvalget bestod av fire menn og tre kvinner, i alderen 21 til 54 år.

skulle være en døråpner for relevant jobb etter avsluttet program. Blir man plassert i en virksomhet som ikke er i tråd med deltakerens egne ønsker, utdanning og arbeidserfaring, er det begrenset hvor mye språkpraksisen kan være til hjelp i jobbjakten. Men praksisen er likevel være en god mulighet til å skaffe seg én eller flere referanser. Deltakerne tar til orde for et tettere samarbeid med NAV underveis, for å øke sjansene til en direkte overgang fra program til arbeid.

REVISJONENS ANBEFALINGER

- **Vi anbefaler** kommunen å gjennomføre brukerundersøkelser blant nyankomne flyktninger.
- **Vi anbefaler** kommunen å vurdere hvordan forslagene fra deltakerne ved introduksjonsprogrammet kan følges opp.
- **Vi anbefaler** kommunen å ta initiativ til et tettere samarbeid med NAV, spesielt med tanke på språkpraksis.

RÅDMANNENS KOMMENTAR

Kommentar fra rådmannen – mottatt 01.03.2016:

Rådmannen takker Rogaland revisjon for en god og grundig rapport etter forvaltningsrevisjon av integrering og bosetting av flyktninger i Stavanger.

- **Brukerundersøkelser**

Rådmannen er positiv til at det kan gjennomføres brukerundersøkelser blant nyankomne flyktninger, på lik linje med brukerundersøkelser som jevnlig gjennomføres på ulike kommunale tjenesteområder. Anbefalingen vil bli vurdert i forbindelse med prioritering av brukerundersøkelser som skal gjennomføres i 2017, da undersøkelsene for 2016 allerede er fastsatt.

- **Vurdering av hvordan forslagene fra deltakerne ved introduksjonsprogrammet kan følges opp**

Generelt er rådmannen opptatt av å lytte til innspill fra brukere av kommunens tjenester og ulike tilbud, så også for denne gruppen. Rapportens forslag framsatt av deltakere i introduksjonsprogrammet er gjennomgått og vurdert (jfr. s 47 i rapporten):

Ønske om større krav til prestasjon og flere tester:

Johannes læringssenter vil fortsette å jobbe systematisk med «vurdering for læring» for alle deltakere. Deltakerne øver intensivt på oppgavetyper som brukes i de digitale og muntlige norskprøvene som måler læringsresultat i norskferdigheter. Det brukes løpende, mange og mindre prøver hvor elevene testes i det som til enhver tid er tema i den ordinære opplæringen (læringsjekk). For Johannes læringssenter er det svært viktig at deltakerne får vurdering for læring (som de har rett til å få). Denne skal til enhver tid hjelpe deltakeren til å lykkes i det som er den aktuelle læringsutfordringen. Johannes læringssenter ønsker imidlertid av pedagogiske grunner ikke å forplikte seg til en mer rendyrket instrumentell vurderingspraksis, med karakterer eller poengbasert vurdering.

Ønske om større differensiering for å oppnå raskere progresjon:

Johannes Læringssenter jobber kontinuerlig organisatorisk med tilpasset opplæring og differensiering i grupper som jobber i ulik takt. Senteret hadde i 2015 et eget prosjekt som rettet seg mot å oppnå raskere progresjon for deltakere som har forutsetninger for dette. Her praktiseres det bl.a. at enkeltdeltakere får tilleggskomponenter i form av nettbasert opplæring. Tiltak for raskest mulig progresjon for den enkelte vil bli etablert som vanlig praksis ved senteret.

Mobiltelefon i klasserommet:

Hovedregelen er at mobiltelefoner er avskrudd i undervisning og tiltak i introduksjonsprogrammet. Men noen deltakere må kunne nås med meldinger om barn og familiemedlemmer. Senteret vil minne ekstra på og presisere reglene om mobilbruk, slik at dette blir til minst mulig sjenanse og forstyrrelse.

Språkpraksis

Johannes Læringscenter har ansvar for å skaffe og følge opp språkpraksisplasser til alle deltakere i introduksjonsprogrammet i Stavanger. Språkpraksisplassene må først og fremst være tilrettelagt for at den enkelte deltaker skal bli kjent med og lære vanlige rutiner, forventninger og arbeidskrav i norske bedrifter, samt for øvelse i relevant språk og kommunikasjon. Så langt det er mulig tilstreber senteret å tildele praksisplasser som i tillegg innfrir den enkelte deltakers ønske om type arbeidsplass/bransje. Uansett vil erfaringen og eventuelle referanser ha stor verdi i framtidig jobbsøking.

Noen deltakere kan ha forventninger om å få tilbud om videre praksisplass eller ansettelse i bedriften som har tilbudt språkpraksisplass. Dette kan skje i noen enkelttilfeller, men er ikke en forventning fra introduksjonsprogrammet til arbeidsgiverne. Johannes Læringscenters erfaring med å finne praksisplasser har ført til en erkjennelse om at nettopp arbeidsgivers frie posisjon gjør det mulig å finne tilstrekkelig antall bedrifter som tilbyr språkpraksisplasser.

- **Ta initiativ til tettere samarbeid med NAV, spesielt med tanke på språkpraksis**

Rådmannen støtter innspill om initiativ til et tettere samarbeid med NAV.

Stavanger kommune og NAV Rogaland har en løpende samarbeidsavtale om Introduksjonsprogrammet i Stavanger. Samarbeidet evalueres årlig, og avtalen endres etter behov, for å tilrettelegge for et best mulig samarbeid. I 2015 kom Rundskrivet «Samarbeid mellom kommunen og Arbeids- og velferdsetaten om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere», som tydeliggjør ansvarsdelingen mellom instansene i introduksjonsordningen. Her vektlegges blant annet at NAV har ansvar for å vurdere egnede arbeidsmarkedstiltak til den enkelte deltaker, bidra til å sikre smidig overgang til arbeidsrettede tiltak og formidling til arbeid.

Samarbeidsavtalen skal evalueres i løpet av februar 2016, med representanter for NAV Rogaland, de fire Nav-kontorene, Flyktningsseksjonen og Johannes læringscenter, samt fagsjef levekår. Tettere samarbeid og oppfølging i tråd med omtalt rundskriv vil bli vektlagt og søkt sikret i samarbeidsavtalen og påfølgende praksis. Revisjonens innspill om samarbeid med NAV om språkpraksisplasser vil bli tatt opp til vurdering i denne sammenheng.

RAPPORTEN

1 INNLEDNING

1.1 FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER

Hvordan arbeider Stavanger kommune med bosetting og integrering av flyktninger? Er arbeidet i tråd med lovkrav og føringer? For å belyse dette har revisjonen sett nærmere på følgende problemstillinger:

- Hvilke overordnede planer har kommunen for mottak og integrering av flyktninger, og hvordan legger disse føringer på det arbeidet som gjøres i kommunen?
- Hvordan arbeider kommunen med bosetting?
 - Hvor mange bosettes og hvor mange er på venteliste?
 - Hvilke kostnader er forbundet med bosetting av flyktninger?
- Hvilke hovedutfordringer står kommunen overfor i sitt integreringsarbeid?
 - I hvilken grad er lokalisering av boliger til nyankomne flyktninger en del av integreringsarbeidet?
 - Hvordan arbeider kommunen for å unngå uønsket konsentrasjon av flyktninger i deler av byen? Brukes levekårsundersøkelsene i denne sammenhengen?
- Hvilket utdanningstilbud gis flyktningene, og i hvilken grad kommer flyktningene seg ut i jobb etter endt opplæring?
- Hvordan er kommunens samspill med NAV for denne gruppen? Hva slags tiltak har NAV å tilby?
- Hvordan er kommunens samspill med frivillige organisasjoner?
 - Hvilken merverdi tilfører disse kommunens integreringsarbeid?

1.2 REVISJONSKRITERIER OG METODE

1.2.1 HVA VÅRE FUNN ER VURDERT OPP MOT

Våre funn er vurdert opp mot autoritative kilder innenfor det reviderte området. I dette prosjektet er dette lovbestemmelser og kommunens politiske og administrative vedtak, mål og føringer på de aktuelle områdene:

- Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven).
- Forvaltningsloven
- Kommuneplanen 2014-29
- Stavanger kommunes Åpenhets- og mangfoldserklæring

- Stavanger kommunes Strategi for likestilling og mangfold 2013-20
- Strategiplan for samhandling mellom frivillige og Stavanger kommune 2015-18
- Boligsosial handlingsplan for Stavanger kommune 2010-2015
- Læreplan i norsk og samfunnsfag for voksne innvandrere, forskrift til introduksjonsloven.

Metodisk er det benyttet intervju, dokumentgransking samt sammenligninger (mot seg selv over tid og mot andre kommuner). En nærmere omtale av revisjonskriterier, metode og kildehenvisninger er lagt i rapportens [vedlegg](#).

1.2.2 DEFINISJONER

Arbeidsinnvandrere er gitt oppholdstillatelse på bakgrunn av lønnet arbeid. De er således i utgangspunktet selvhjulpne.

Asylsøker er en person som på egenhånd og uanmeldt kommer til Norge og ber om oppholdstillatelse her, på bakgrunn av et behov for beskyttelse mot forfølgelse eller krigshandlinger i hjemlandet. Asylsøkere som får søknaden innvilget, kalles flyktninger.

Flyktninger er personer som er innvilget varig oppholdstillatelse på bakgrunn av situasjonen i hjemlandet, enten det dreier seg om forfølgelse eller krigshandlinger.

Overføringsflyktninger (kvoteflyktninger) er personer som er registrert som flyktning hos FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR), men som ikke kan tilbys en varig løsning i det landet de befinner seg, og som derfor presenteres for overføring til et tredje land.

Familiegjenforente. For å få oppholdstillatelse på grunnlag av familiegjenforening, stilles det krav om at den personen man søker familiegjenforening med, må ha bosettingstillatelse i Norge og en bruttoinntekt tilsvarende kr 251 856 pr år (per 01.05.2015⁷). Vedkommende som allerede bor her må med andre ord være i stand til å forsørge familie-medlemmet som ønsker å flytte til Norge. Med innføring av ny utlendingslov i 01.01.2010, fikk personer som innvilges asyl, unntak fra underholds kravet (bruttoinntekt tilsvarende kr 251 856 pr år⁸), under visse forutsetninger⁹.

Enslige mindreårige asylsøkere er barn og ungdom som;

- På egenhånd og uanmeldt kommer til Norge og søker beskyttelse/asyl (de søker om oppholdstillatelse) i Norge på bakgrunn av et behov for beskyttelse mot forfølgelse eller krigshandlinger i hjemlandet.

⁷ Underholds kravets størrelse er satt til tilsvarende 88 prosent av lønnstrinn 19 i Statens lønnstabell.

⁸ Underholds kravets størrelse er satt til tilsvarende 88 prosent av lønnstrinn 19 i Statens lønnstabell.

⁹ Såfremt familiemedlemmene søker om familiegjenforening innen ett år etter at referansepersonen har fått oppholdstillatelse i Norge.

- Eller de kommer som overføringsflyktninger etter avtale med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR).

Enslige mindreårige flyktninger er barn/ungdom under 18 år som har kommet til Norge uten omsorgspersoner, som har søkt beskyttelse (asyl) og fått innvilget søknaden.

Såfremt annet ikke er sagt, vil bruken av begrepet «innvandrere» i denne rapporten dekke alle disse gruppene.

1.2.3 AVGRENSNING AV PROSJEKTET

Rapporten er avgrenset til å omfatte flyktninger over 18 år som faller inn under målgruppen for introduksjonsprogrammet. Avgrensningen er naturlig fordi vi i 2013 gjennomførte vi en forvaltningsrevisjon av kommunens arbeid overfor enslige mindre årige flyktninger. Det er trukket veksler på denne rapporten, som for øvrig også inneholder informasjon om flyktninger generelt, men med hovedvekt på aldersgruppen under 18 år. Så å si samtlige flyktninger over 18 år som kommer til Stavanger, befinner seg i målgruppen for introduksjonsprogrammet.

Et viktig poeng er at prosjektet i stor grad har vurdert kommunens integreringsarbeid frem til flyktningekrisen oppstod. Prosjektet er således en vurdering av kommunens arbeid slik det har vært de siste tre til fire år, og slik kommunen i stor grad fremdeles arbeider. Hvilke ekstraordinære tiltak kommunen i disse dager setter i verk på bakgrunn av flyktningekrisen, er ikke omhandlet i prosjektet.

2 KOMMUNENS INTEGRERINGS- OG BOSETTINGSARBEID

2.1 OVERORDNEDE PLANER OG ORGANISERING

Stavanger kommune har hittil ikke utarbeidet noen overordnet plan for integrering av flyktninger og innvandrere. Behovet for plan- og styringsverktøy anses likevel dekket gjennom kommuneplan, handlings- og økonomiplan, likestilling og mangfoldsstrategi med tilhørende tiltaksplan, foruten medlemskap i ICC¹⁰.

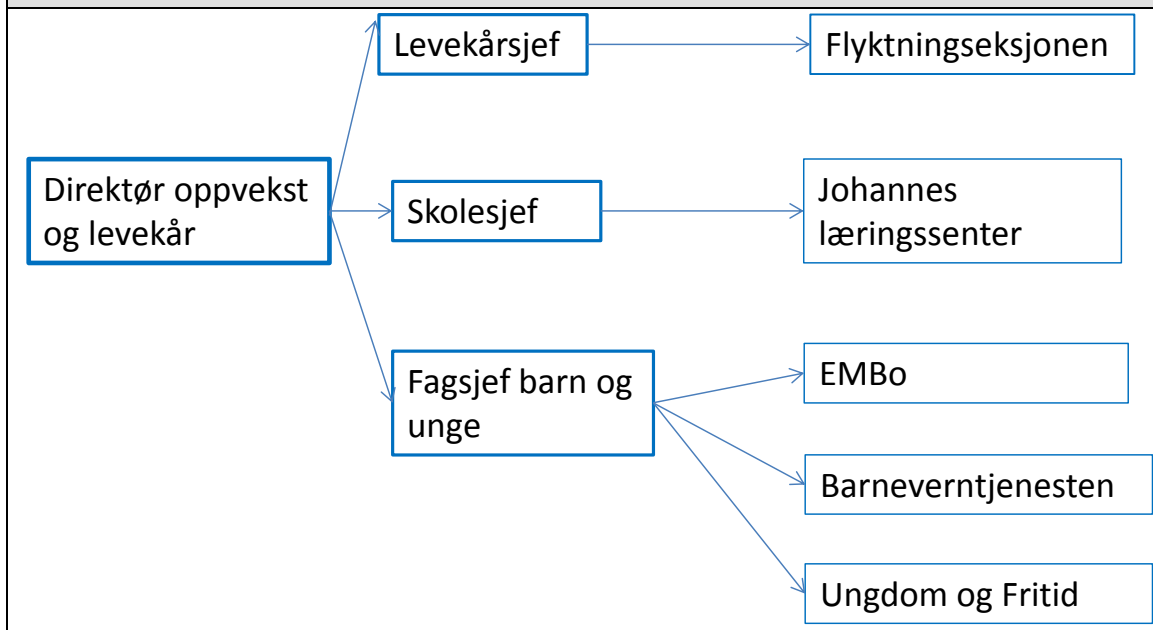
Et avgjørende moment for å lykkes med integreringsarbeidet, er å få til et godt samarbeid mellom involverte instanser i kommunen. I arbeidet med å integrere nyankomne flyktninger er særlig disse instansene involvert:

- Flyktningseksjonen
- Johannes læringscenter
- Barneverntjenesten
- Ungbo
- EMbo
- NAV

I tillegg er selvsagt kommunens skoler og barnehager involvert, og kommunen har inngått samarbeid med en rekke frivillige organisasjoner, deriblant Røde Kors.

Ut fra et ønske om å samle spisskompetansen i arbeidet overfor barn og unge, har Stavanger kommune valgt å legge ansvaret for enslige mindreårige flyktninger til barneverntjenesten.

¹⁰ Stavanger kommune er medlem i nettverket av «Intercultural cities» (ICC). Nettverket består av 70 europeiske byer. For mer informasjon, se vedlegg

Figur 1 - Enhetenes organisering under direktør Oppvekst og levekår (Kilde: Stavanger kommune).

Kommentar: I arbeidet med å integrere nyankomne flyktninger er særlig Flyktningseksjonen, Johannes læringscenter og barneverntjenesten involvert. Alle sorterer under samme direktør, men under ulike fagsjefer;

- Flyktningseksjonen sorterer under fagsjef Levekår,
- Johannes læringscenter under skolesjefen,
- Barneverntjenesten under fagsjef barn og unge.

I figuren er også enhetene EMbo, og Ungdom & Fritid tatt med. Sammen med barneverntjenesten yter disse enhetene tjenester overfor enslige mindreårige flyktninger og unge opptil 23 år. Mens EMbo er en barnevernsinstitusjon for enslige mindreårige, er Ungbo et ettervernstiltak i Stavanger kommune.

Flyktningseksjonen er gitt ansvaret for mottak og oppfølging av nyankomne flyktninger to til tre år etter bosetting. Ansvaret omfatter saksbehandling, oppfølging av introduksjonsprogram, praktisk bistand, veiledning, koordinering av økonomiske tiltak og boforhold. Seksjonen samarbeider tett med Johannes Læringscenter, som gir opplæring til et vidt spekter av grupper, deriblant nyankomne flyktninger. En nærmere presentasjon av læringscenteret er gitt i rapportens vedlegg.

2.2 ANTALL INNVANDRERE

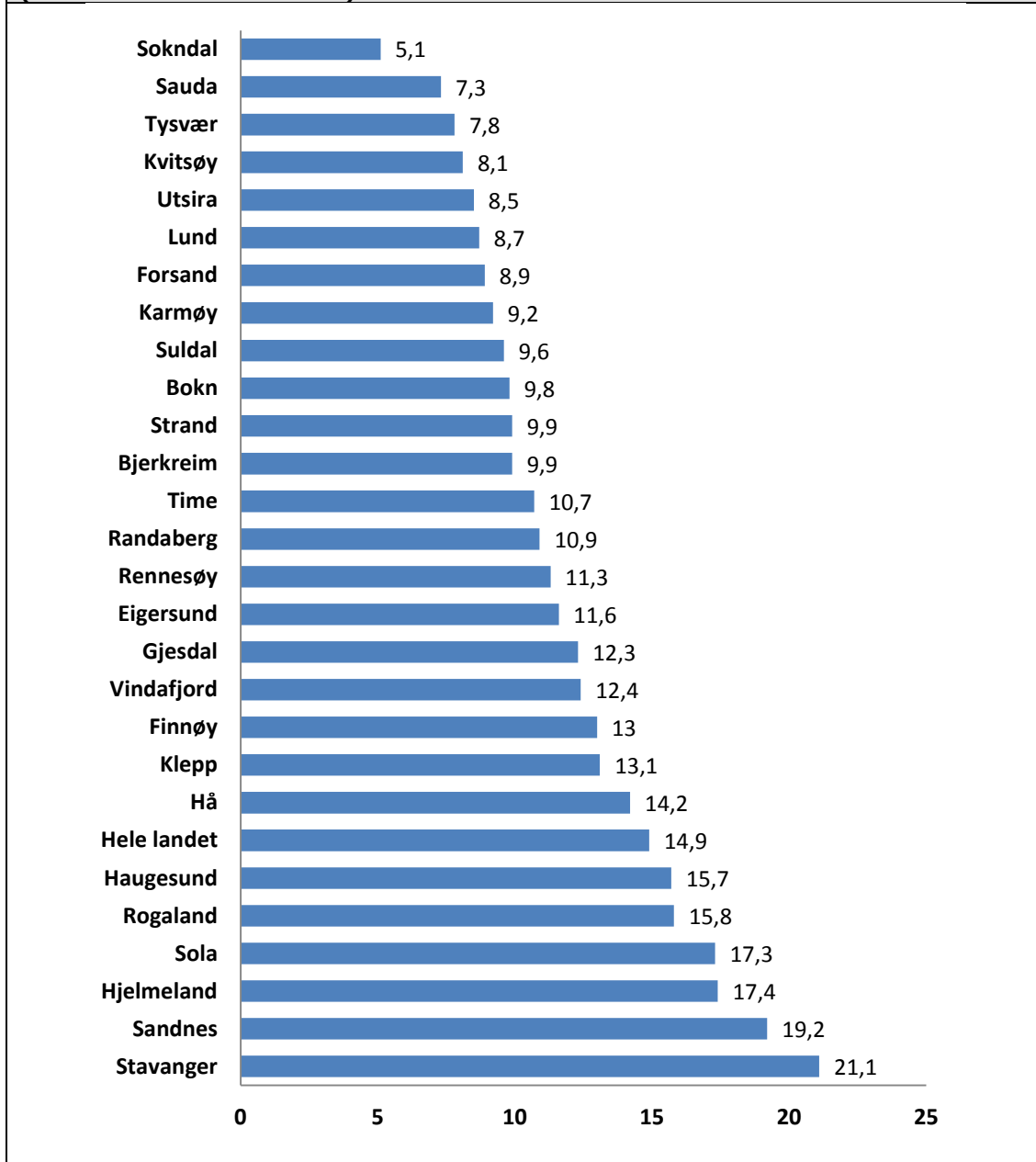
2.2.1 NØKKELTALL PÅ LANDSBASIS

Ulike grupper av innvandrere etterspør ulike kommunale tjenester. Før vi går nærmere inn på innvandrergруппen flyktninger, har vi tatt med noen tall for innvandrergруппen som helhet i Norge.

Per 01.01.2015 er det omlag 805 000 personer bosatt i Norge som enten har innvandret selv (669 000) eller som er født i Norge med innvandrerforeldre (136 000). Til sammen utgjør disse gruppene 15,6 prosent av befolkningen (Kilde: Statistisk sentralbyrå).

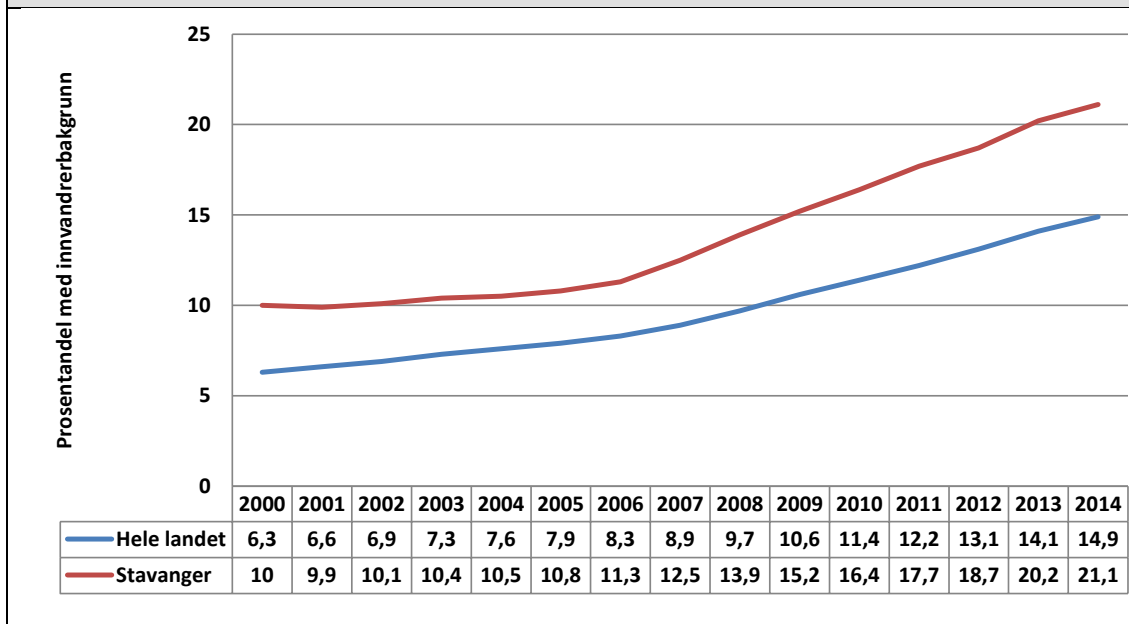
Andelen med innvandrerbakgrunn i den enkelte kommune i Rogaland fordeler seg slik:

Figur 2 – Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i de enkelte kommunene Rogaland per 01.01.2014, i prosent av befolkningen totalt. (Kilde: Folkehelseinstituttet¹¹).

Kommentar: Stavanger kommune har høyest andel med 21,1 prosent, tett fulgt av Sandnes med 19,2 prosent. I 2014 ligger Rogaland over landsgjennomsnittet (15,8 prosent i Rogaland, mens landsnittet er på 14,9 prosent).

¹¹ For mer informasjon om Folkehelseinstituttets definisjon av innvandrere, se rapportens vedlegg.

Figur 3 – Prosentandel av kommunens innbyggere som har innvandrerbakgrunn (Kilde: Folkehelseinstituttet).

Kommentar: I Stavanger har innvandrerbefolkningen økt fra 10 prosent i år 2000 til 21,1 prosent i 2014. Dette er en økning på 111 prosent på 14 år. I 2014 lå for øvrig landsnittet på 14,9 prosent.

2.2.2 FLYKTNINGER – NØKKELTALL PÅ LANDSBASIS

Ved inngangen til 2015 var antallet flyktninger i Norge 188 000. Av disse hadde 138 000 selv fått status som flyktning, og 50 000 var kommet gjennom familiegjennforening eller familieetablering med en flyktning¹². Flyktningene kommer fra 169 forskjellige land, og flest kommer fra land som Somalia, Irak og Iran. Flyktningene utgjør 28 prosent av innvandrerne i Norge, og 3,6 prosent av landets folketall (Kilde: Statistisk sentralbyrå).

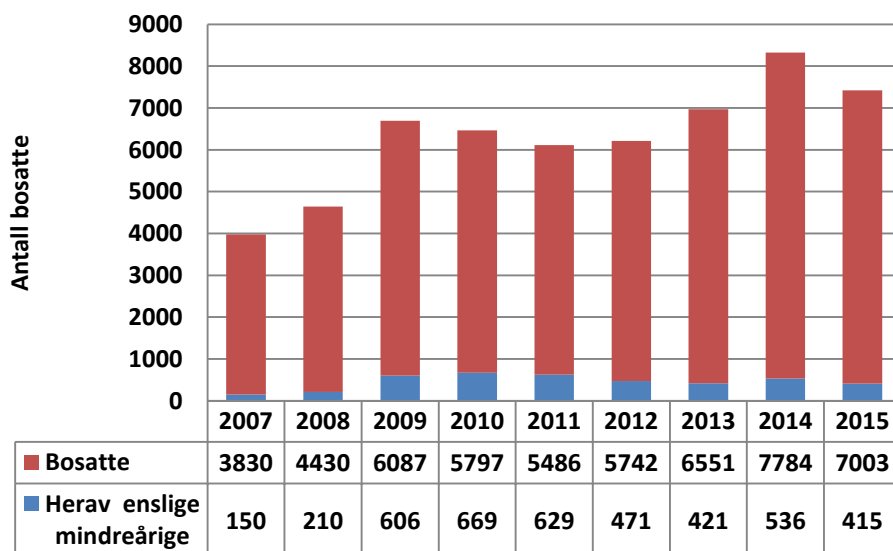
Av 7 300 asylsøkere som fikk realitetsbehandlet asylsøknaden sin av Utlendingsdirektoratet i 2014, fikk 4900 bli i Norge. Dette tilsvarer en innvilgelsesprosent på 67. I 2013 var innvilgelsesprosenten 65, året før 58 prosent.

Økningen i innvilgelsesprosenten skyldes at det kommer flere søkere fra land hvor en høy andel får innvilget søknaden sin. Dette gjelder særlig land som Eritrea og Syria. I 2014 stod flyktninger fra Eritrea og Syria for 2/3 av alle innvilgelsene, og det er også disse to landene Utlendingsdirektoratet har mottatt flest søkere fra. Mer enn 9 av 10 som oppgir å komme fra disse landene får tillatelse.

¹² Skillet mellom familiegjennforening og -etablering er avhengig av om familien besto da referansepersonen ankom Norge. Det er tale om gjenforening når flyktningen hadde familie ektefelle og/eller barn) da han ankom Norge. Gjenforening gjelder 35 000 av disse 50 000.

Verdt å nevne er at kun en fjerdedel av de over 18 år som fikk opphold i 2014 var kvinner¹³. (Kilde: Tall og fakta rapport, Utlendingsdirektoratet 2014).

Figur 4 – Antall bosatte flyktninger per år på landsbasis (Kilde: IMDI. Tall avrundet til nærmeste 10. 2015-tall t.o.m sept.).

Kommentar: Høsten 2007 var starten på en kraftig økning i antall personer som søkte asyl og fikk innvilget opphold i Norge. Vi ser at *andelen* enslige mindreårige var størst i 2011.

2.2.3 ANTALL FLYKTNINGER I STAVANGER

Tabell 1 - Oversikt over alle bosatte innvandrere i Stavanger kommune per 1. januar 2013 fordelt etter innvandringsgrunn (Kilde: Statistisk sentralbyrå).

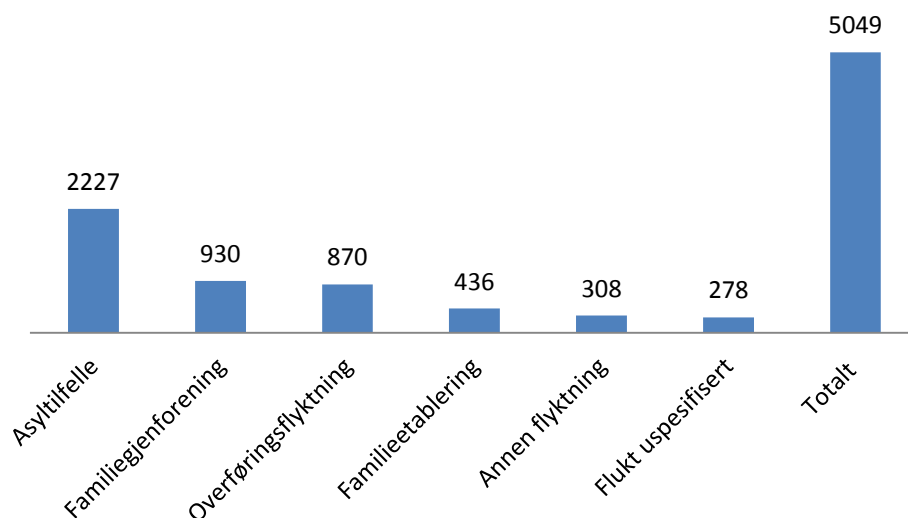
	I alt	Arbeid	Familie	Flukt	Utdanning og kulturutveksling (Aupair)	Annen innvandringsgrunn	Uoppgitt innvandringsgrunn
Innvandrere i alt	22 361	6 930	6 613	3 315	1 260	54	4 189

Kommentar: Arbeidsinnvandrere utgjør den største innvandringsgruppen i Stavanger. Deretter følger personer som har fått opphold på grunnlag av familiejenforening (det vil si gjenforening med innvandrere som allerede har fått opphold). Flyktninger utgjør en betydelig mindre andel.

SSB har dessverre ingen nyere statistikk her, men se gjerne neste figur.

¹³ Verdt å nevne er også at tillegg til søknadene UDI innvilget, kommer 970 saker hvor Utlendingsnemnda har innvilget beskyttelse etter at søker har klaget.

**Figur 6 – Antall bosatte flyktninger i Stavanger per 01.01.2015
(Familiegjenforening og familieutvidelse medregnet. Kilde: Statistisk sentralbyrå)**

- **Asytilfelle** omfatter personer som har fått innvilget asylsøknaden eller fått opphold på humanitært grunnlag.
- **Overføringsflyktning** er flyktninger som kommer til Norge etter et organisert uttak, vanligvis i samarbeid med FNs Høykommissær for flyktninger. Stortinget fastsetter årlig en kvote for hvor mange overføringsflyktninger som kan tas imot i Norge.
- **Annen flyktning** er krigsflyktninger med familier hovedsakelig fra Bosnia-Hercegovina som har fått opphold etter vedtaket «kollektiv beskyttelse».
- **Familiegjenforening:** Partene var i familie før ankomst Norge.
- **Familieetablering:** Partene var ikke gift før ankomst Norge.

Kommentar: Per 01.01.2015 hadde Stavanger 5049 innbyggere med flyktningebakgrunn. Samme dato hadde kommunen totalt 132 102 innbyggere. Flyktningene utgjør dermed 3,8 prosent av innbyggertallet.

2.2.4 ER STAVANGERS VEDTAK I TRÅD MED IMDIS ANMODNINGER?

Overføringsflyktninger¹⁴ og tidligere asylsøkere som har fått innvilget varig oppholdstillatelse, bosettes gjennom et samarbeid mellom staten v/ IMDI og kommunene. For kommunene er bosetting av flyktninger i utgangspunktet en frivillig oppgave, men fra statlig hold blir det imidlertid uttrykt klare forventninger til kommunene. Stavanger kommune mottar jevnlig oppfordringer fra IMDI om bosetting av flyktninger.

¹⁴ Overføringsflyktninger er flyktninger som får komme til Norge etter et organisert uttak, vanligvis i samarbeid med FNs Høykommissær for flyktninger. Stortinget fastsetter årlig en kvote for hvor mange overføringsflyktninger som kan tas imot i Norge (Kilde: Statistisk sentralbyrå).

De fleste flyktingene i Norge bosettes med hjelp fra det offentlige på denne måten, det vil si at IMDI inngår en avtale med kommunen om bosetting av et bestemt antall flyktinger.

Målet for IMDI er å få bosatt flyktingene i kommunen senest seks måneder etter at vedtak om opphold foreligger. Stavanger kommune har valgt å ta dette målet inn i sin boligsosiale handlingsplan, hvor det heter at: «Stavanger kommune skal ha tilstrekkelig antall tilgjengelige boliger for flyktinger til å kunne bosette enslige og familier innen seks måneder etter at vedtak er fattet, og enslige mindreårige 3 måneder etter vedtak er fattet», jf. boligsosial handlingsplan side 31.

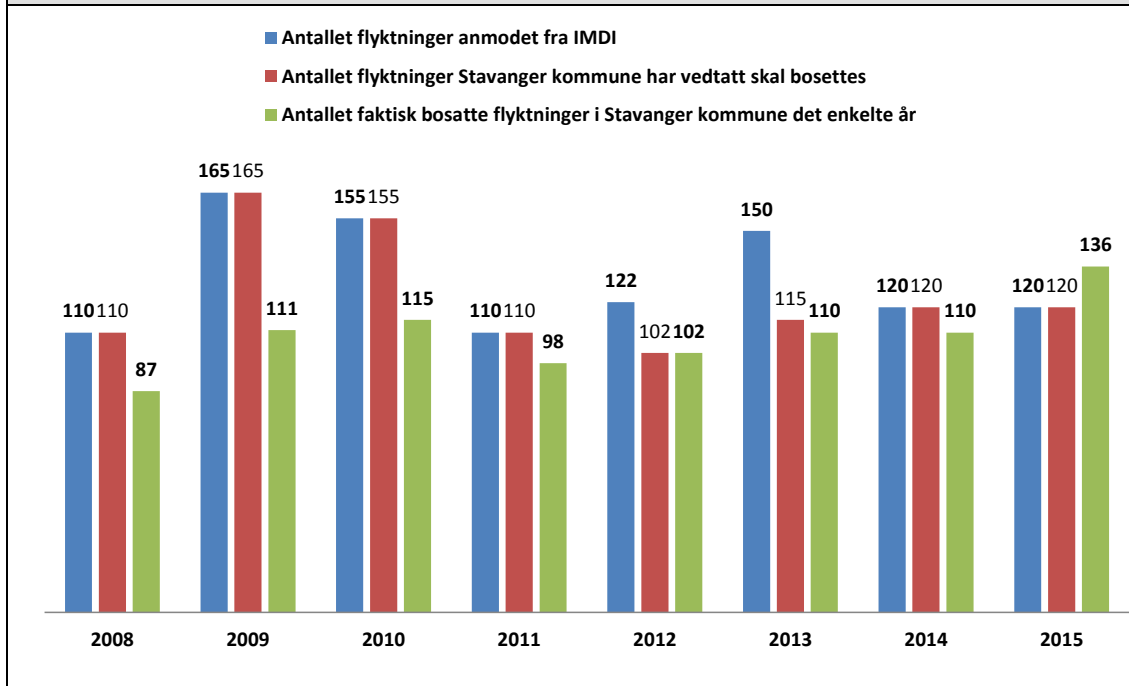
Kommunen tar enten kontakt med IMDI så snart en ledig plass/bolig blir tilgjengelig, eller IMDI sender en direkte forepørsel til kommunen, med 14 dagers svarfrist. Hittil har Stavanger kommune sørget for at alle er blitt bosatt innen seks måneder etter at avtale med IMDI er kommet i stand (og innen tre måneder for enslige mindreårige). Et sentralt mål for det fortløpende bosettingsarbeidet er å få bosatt det antallet som kommunen selv har vedtatt, det enkelte år.

I figuren nedenfor har vi laget en oversikt over forholdet mellom;

- antallet flyktinger anmodet fra IMDI,
- antallet Stavanger kommune har vedtatt skal bosettes, og
- antallet som faktisk er bosatt i Stavanger

Før vi går over på de nyeste tallene, skal vi først se på utviklingen fra 2008 til 2015. Her er det verdt å merke seg at kommunen i flere vedtak har tatt visse forbehold, og noen av vedtakene er ment å gjelde for flere år. Ett eksempel er vedtaket fra formannskapsmøtet 17.01.08 (sak 3007/08, Bosetting av flyktinger i 2008 - 2011), hvor vi finner følgende forbehold:

1. «Stavanger **vil forsøke** å bosette 440 flyktinger i perioden 2008-2011.
2. Dersom Sandnes eller Randaberg ønsker andre bosettingstall enn hva som er fordelt i denne sak, opptas nye drøftinger.
3. Dersom kommunen ikke klarer å skaffe nok boliger opptas nye drøftinger med IMDI.

Figur 9 – Forholdet mellom antallet anmodet fra IMDI, antallet vedtatt av Stavanger kommune og antallet faktisk bosatt (Kilde: Stavanger kommune)

Kommentar: Dersom vi ser bort fra kommunens forbehold, ser vi at vedtakene i flere tilfeller har vært i tråd med IMDIs anmodning. Det faktiske antallet bosatte har imidlertid vært noe færre, med unntak av 2015. Stavanger har i all hovedsak innfridd anmodninger og vedtak om bosetting av voksne og familier, men har hatt utfordringer med å få bosatt det vedtatte antallet enslige mindreårige.

I perioden 2008-15 har IMDI anmodet Stavanger om å bosette 1052 flyktninger, Stavanger kommune har vedtatt å bosette 997, og det faktiske antallet som er bosatt er 869.

Det er imidlertid verdt å merke seg at IMDIs anmodning ikke inkluderer økninger i antallet som følge av familiegjennforening og -etablering. Stavanger kommune fører heller ingen oversikt over hvor mye antallet øker som følge av dette. Familiegjennforening og familieetablering er heller ikke inkludert i tallene i vår figur.

I følge Statistisk sentralbyrå er det naturlig å tenke seg en økning på ca. 36 prosent. Prosenttallet er direkte knyttet til historiske tall, jfr. tidligere punkt 2.2.2. I perioden 2008-15 innebærer dette at antallet øker med om lag 313 personer, til totalt 1182¹⁵.

2.2.5 ANTALL FLYKTNINGER INNEVÆRENDE ÅR OG FREMOVER

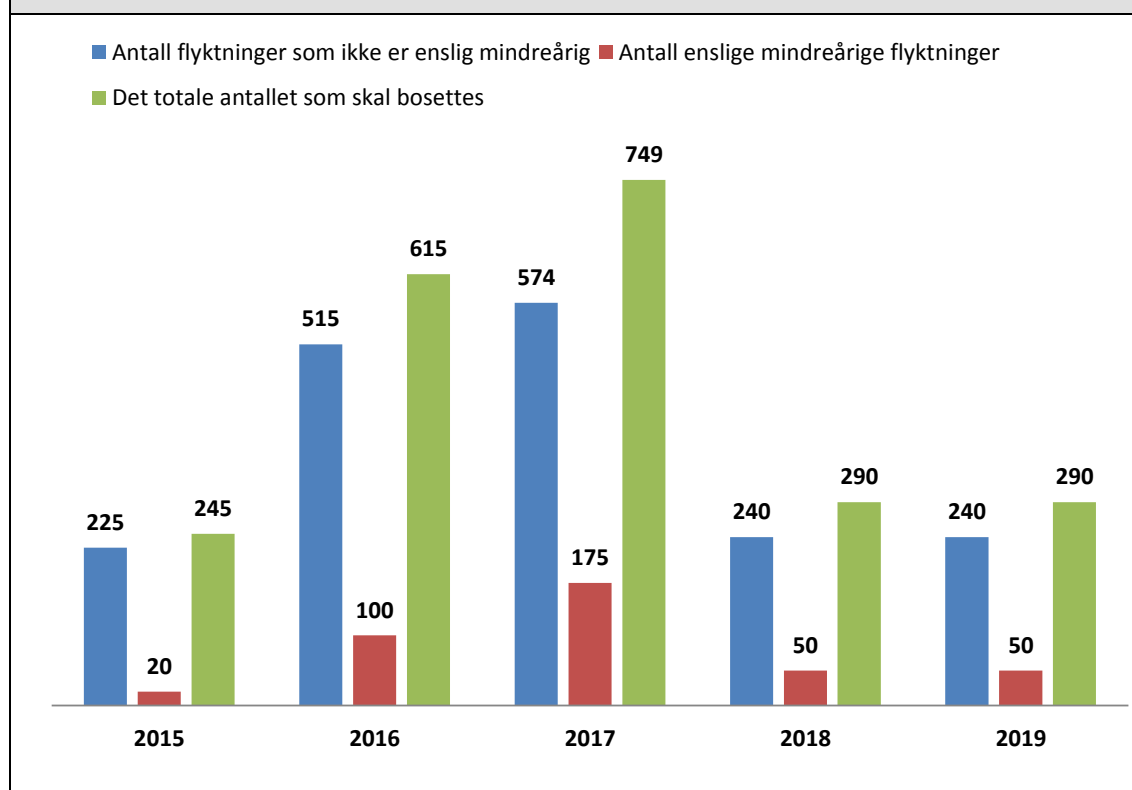
Gjennom ulike vedtak har Stavanger kommune sagt ja til å bosette til sammen 490 flyktninger i løpet av 2015 og 2016. Nærmere bestemt dreier dette seg om 250 syriske overføringsflyktninger (kvoteflyktninger) og 240 flyktninger fra norske mottak. I de påfølgende årene 2017-19 har Stavanger sagt ja til å ta imot 452 flyktninger, noe som er i tråd med IMDIs anmodning. Kommunens vedtak er fattet uten forbehold.

¹⁵ Mer informasjon i rapportens vedlegg

De siste månedene har antallet asylsøkere til Norge økt betydelig. IMDI har allerede informert kommunen om at den kraftige økningen vil medføre at antallet flyktninger som skal bosettes vil øke betydelig i 2016 og 2017. Stavanger kommune vil som følge av dette trolig motta tilleggsanmodninger fra IMDI, dvs. forespørsel om å bosette flere flyktninger i 2016 og -17.

Når det gjelder enslige mindreårige flyktninger har kommunen hatt en kvote på 20 per år. Nylig har kommunen fått en ny anmodning om 80 i 2016 og 125 i 2017. De enslige mindreårige blir plassert etter lov om barneverntjenester § 4-4-(4).¹⁶

Figur 9 – Antall flyktninger som skal bosettes fremover (Kilde: Stavanger kommune)

Kommentar: Antallet stiger markant. Hvor mange som skal bosettes i 2018 og 2019 vil bli behandlet politisk i januar 2016.

Forklaring til figuren: Stavanger kommune har vedtatt å ta imot 250 syriske kvoteflyktninger i 2015 og 2016. Disse er lagt inn i figuren med halvparten (125) hvert år, og vi forutsetter at ingen av disse befinner seg i kategorien enslig mindreårig. Videre har kommunen sagt ja til å ta imot 452 flyktninger i perioden 2017-19. Her har vi delt det totale antallet på tre år, nærmere bestemt 151 første året og 150 andre- og tredjeåret.

¹⁶ Viser ellers til tidligere rapport utarbeidet av Rogaland Revisjon i 2013.

2.3 KOSTNADER VED BOSETTING AV FLYKTNINGER

2.3.1 STATLIGE TILSKUDD

Stavanger kommune mottar følgende statlige tilskudd til bosetting av flykninger;

- Integreringstilskudd,
- Tilskudd ved bosetting av personer over 60 år,
- Ekstratilskudd til personer med alvorlige funksjonshemninger,
- Ekstra tilskudd enslige mindreårige flykninger¹⁷
- 80 prosent dekning av utgifter til bosetting av enslige mindreårige
- Barnehagetilskudd
- Eldretilskudd
- Norsktilskudd

Det statlige integreringstilskuddet mottar kommunen over fem år, og skal dekke kommunens gjennomsnittlige utgifter til bosetting og integrering det første året (bosettingsåret), samt fire påfølgende år¹⁸.

Tabell 2 – Sum tilskudd. Budsjett og regnskap. (Kilde: Stavanger kommune)

	2015		2014		2013		2012	
	Regnskap	Budsjett	Regnskap	Budsjett	Regnskap	Budsjett	Regnskap	Budsjett
Integreringstilskudd	-54 709 900		-60 375 950		-65294925		-70617860	
Kommunalt tilskudd for enslig mindreårige asylsøkere og flykninger	-10 247 259		-9 115 500		-6682389		-6236988	
Ekstratilskudd for personer med kjente funksjonshemninger	-1 880 983		-5 385 103		-6682389		-6236988	
Norsk og morsmålsopplæring for elever i grunnskolen som omfattes av integreringstilskudd	0		-193 842		-1089000		-1023000	
Tilskudd til alternativ mottaksplass	-158 304		-51 132					
Utdanning og direkte bosetting	0		-378 594		-684000		-1552450	
Sum tilskudd	-66 996 446	-83 600 000	-75 500 121	-85 000 000	79441075	78606000	84515381	73141000

Kommentar: Kommunen har fått økte tilskudd i de siste årene. Det særskilte tilskuddet til enslige mindreårige har økt mest.

¹⁷ Utbetales til og med det året den enslige mindreårige fyller 20 år.

¹⁸ For mer informasjon om integreringstilskuddet, se rapportens vedlegg.

2.3.2 STATEN GIR TILSKUDD – MEN KOMMUNEN MÅ OGSÅ BIDRA

Beregningsutvalget, ledet av IMDI, sender hvert år ut spørreskjema til et knippe utvalgte kommuner for å kartlegge kommunenes utgifter til bosetting og integrering av flyktninger¹⁹. Formålet er å undersøke om kommunenes faktiske utgifter til bosetting og integrering stemmer overens med hvor mye kommunene mottar i støtte fra staten.

Utvalget har beregnet at kommunenes utgifter i 2015-kroner er på 793 990 kroner pr. person totalt over 5 år, mens integreringstilskuddet er på henholdsvis 696 200 kroner. Differansen er dermed på 97 790 kroner. Kommunenes egenfinansiering utgjør dermed 12 prosent av de samlede kostnadene, fem første år etter bosetting. Med dagens statlige tilskuddsordning påløper det med andre ord en egenandel for kommunen (Kilde: Sak 89492/15 "Bosetting av 250 syriske kvoteflyktninger – organisering og ressursbehov«).

For enslige mindreårige er kommunens utgifter de samme som for voksne, 793 990 kroner, mens integreringstilskuddet er på 746 200 kr. Differansen er dermed 47 790 kroner for enslige (6 prosent av de totale kostnadene). I 2014 og -15 utgjorde for øvrig de enslige mindreårige henholdsvis 12 og 15 prosent av det totale antallet faktisk bosatte.

2.3.3 INTRODUKSJONSSTØNAD

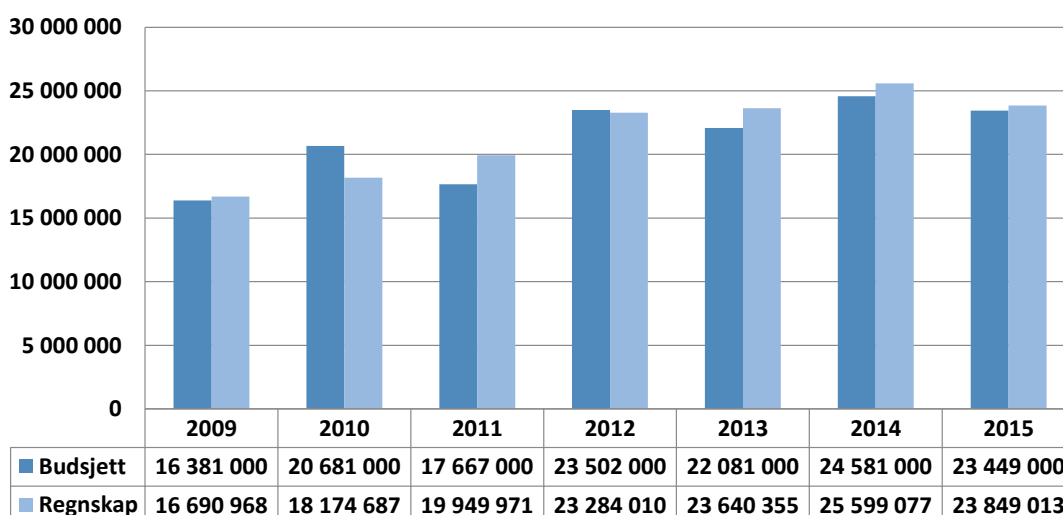
Kommuner som sier seg villige til å bosette flyktninger påtar seg forpliktelser overfor flyktningene i henhold til introduksjonsloven. Kommunen forplikter seg til å gi tilbud om:

- Et to-årig introduksjonsprogram, som blant annet inkluderer opplæring i norsk og samfunnskunnskap.
- Utbetaling av introduksjonsstønad.

Flyktninger som deltar i introduksjonsprogrammet, har krav på introduksjonsstønad. Introduksjonsstønaden erstatter sosialhjelp som inntekt for nyankomne flyktninger. Stønaden er på årsbasis lik to ganger folketrygdens grunnbeløp, det vil si kr 180 136 f.o.m. 1. mai 2015. Stønaden er skattepliktig inntekt, men i motsetning til sosialhjelp, beholdes stønaden også dersom deltakeren tar en jobb ved siden av introduksjonsprogrammet.

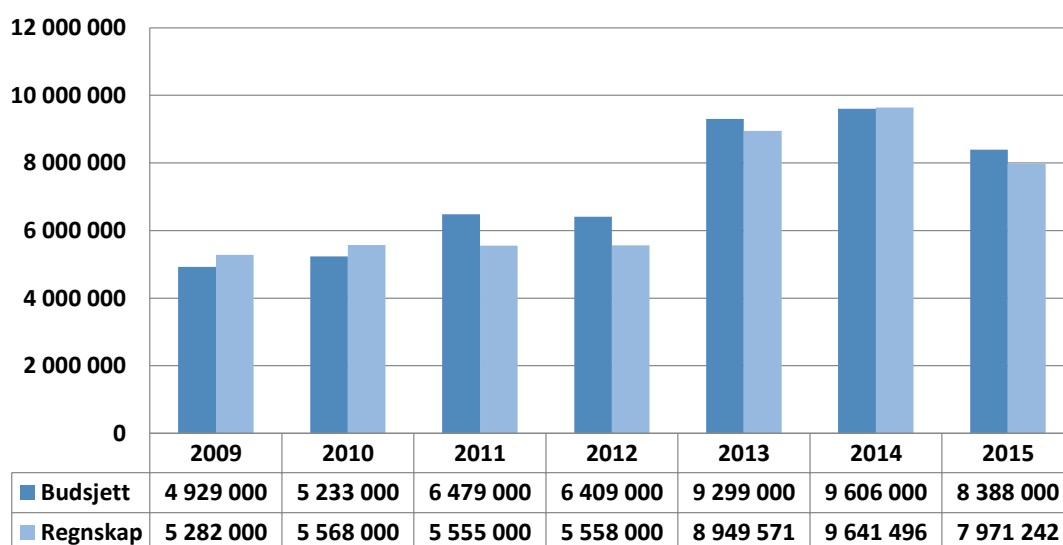
¹⁹ Utvalget kartlegger kommunenes gjennomsnittlige utgifter til integreringstiltak og administrasjon av tiltakene. Kartleggingen omfatter også utgifter knyttet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap som gjennomføres av voksenopplæringsenheten i den enkelte kommune. I tillegg til flyktninger omfatter kartleggingen personer som har fått opphold på humanitært grunnlag. Kartleggingen er avgrenset til året personene bosettes, samt fire påfølgende år. Det er i disse årene kommunene mottar tilskudd fra staten. Forrige gang Stavanger kommune var med i Beregningsutvalget var i 2013. Rapporten fra 2013 viser at Stavanger kommune bruker like mye ressurser på bosetting- og integreringsarbeidet som de andre kommunene representert i rapporten.

Figur 9 – Introduksjonsstønad. Budsjett og regnskap (Kilde: Stavanger kommune. Tall i kroner²⁰. For mer informasjon om introduksjonsstønad, se rapportens vedlegg).

Kommentar: Utgiftene til introduksjonsstønad har økt markant i løpet av få år. Stønaden utbetales via Johannes læringscenter.

Figur 10 – Resultatutvikling for Flyktningseksjonen (Netto driftsutgifter i kroner. Kilde: Stavanger kommune. Tall for 2015 er pr 13.11.2015).

Kommentar: Flyktningseksjonen fikk en betydelig økning fra 2012 til 2013. Budsjett-tallet for hele 2015 er for øvrig 9 292 000 kroner.

²⁰ Figuren viser regnskap- og budsjettall for introduksjonsstønaden (art 10890) på Johannes læringscenter fra 2013 og frem til november 2015.

2.4 LOKALISERING AV FLYKTNINGEBOLIGER

2.4.1 KOMMUNENS MÅLSETTING

I kommunens boligsosiale handlingsplan heter det at kommunens boligsosiale arbeid skal bidra til å utjevne forskjellene mellom levekårsonene og utvikle attraktive og gode boområder. Med andre ord ønsker kommunen å redusere geografisk opphoping av levekårsproblemer gjennom en balansert boligstruktur og arbeide for å få til gode bomiljøer i alle bydeler.

2.4.2 LOKALISERING SOM EN DEL AV INTEGRERINGSARBEIDET?

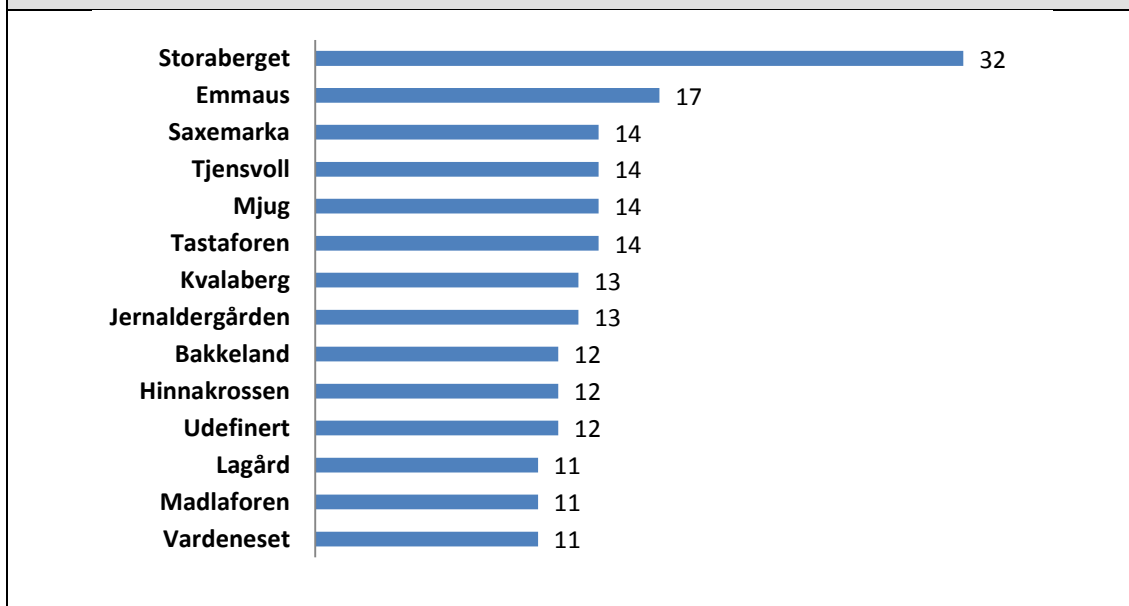
I Stavanger er den årlige levekårsundersøkelsen et av kommunens viktigste verktøy i arbeidet med å utjevne sosiale og miljømessige levekår for byens innbyggere. I undersøkelsen deles byen inn i 69 soner, og ved hjelp av 21 indikatorer, som gir informasjon om befolkningssammensetning, utdanning, inntekt, flytting, sosiale og helsemessige forhold, kartlegger kommunen befolkningen. Undersøkelsen gir kommunen en viss oversikt over helsetilstanden og hvilke faktorer som har betydning for denne.

Ansvar for lokaliseringen av boliger til nyankomne flyktninger er lagt til Stavanger eiendom²¹. Stavanger eiendom oppgir at de ser hen til levekårsundersøkelse ved kjøp og tildeling av kommunale utleieboliger. Men også andre hensyn må tas, som for eksempel avstand til kollektivtilbud, barnehage og skole.

Resultatene fra siste levekårsundersøkelse viser at levekårsfordelingen ikke er knyttet til bydelsgrenser eller øst-vest-skiller, men at Stavanger fortsatt har en ujevn fordeling av levekår, jf. levekårsundersøkelsen for 2014. De største levekårsutfordringene finnes i soner i nordøstre del av Storhaug, Saxemarka, Lagård og Kannik, mens det er en positiv utvikling i Lervig. Gjennom sosiale, miljømessige og fysiske tiltak forsøker kommunen å styrke disse områdene som attraktive boområder.

Stavanger kommune har per i dag om lag 2500 kommunale boliger. Per november 2015 leies 424 av disse ut til flyktninger, Flyktningseksjonen og EMBO. Kartet på neste side viser hvordan disse boligene fordeler seg utover de enkelte levekårssonene i kommunen.

²¹ Virksomheten er ansvarlig for framskaffelse av boliger, inngåelse av kontrakter og oppfølging av utleierte.

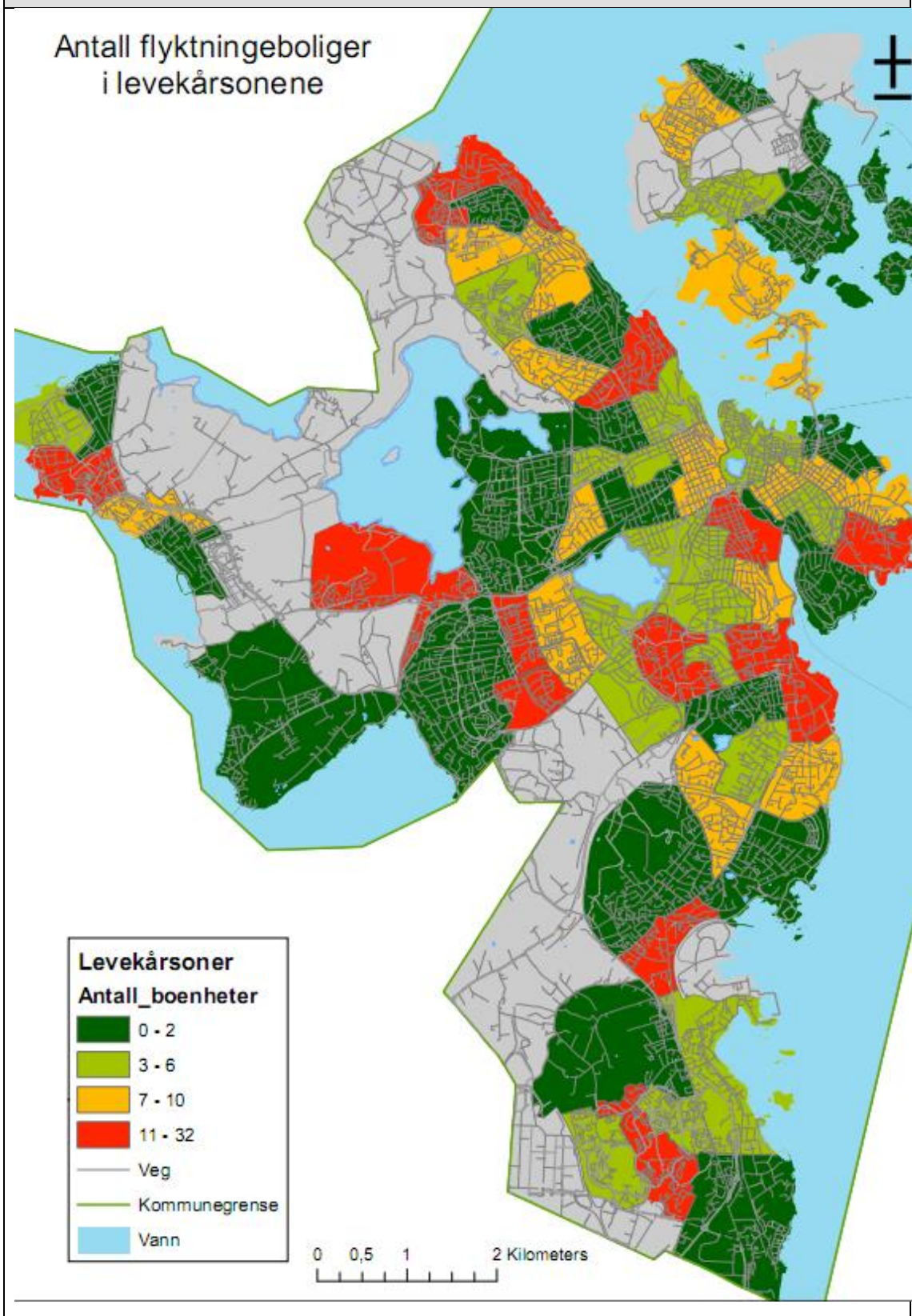
Figur – Levekårssoner med 11 eller flere flyktningeboliger

Kommentar og vurdering: Disse 14 listet opp her har fått rødfarge i kartet gjengitt neste side. Rødfargen er valgt for å visualisere med tydelighet hvor disse befinner seg. Vi ser at levekårssonene med 11 eller flere flyktningeboliger fordeles seg jevnt i kommunen. Storaberget, helt sør på kartet, har flest, med 32.

Hovedinntrykket er at kommunen har lykket godt med å spre flyktningeboligene. Dette må sies å være positivt ut fra et integreringsperspektiv.

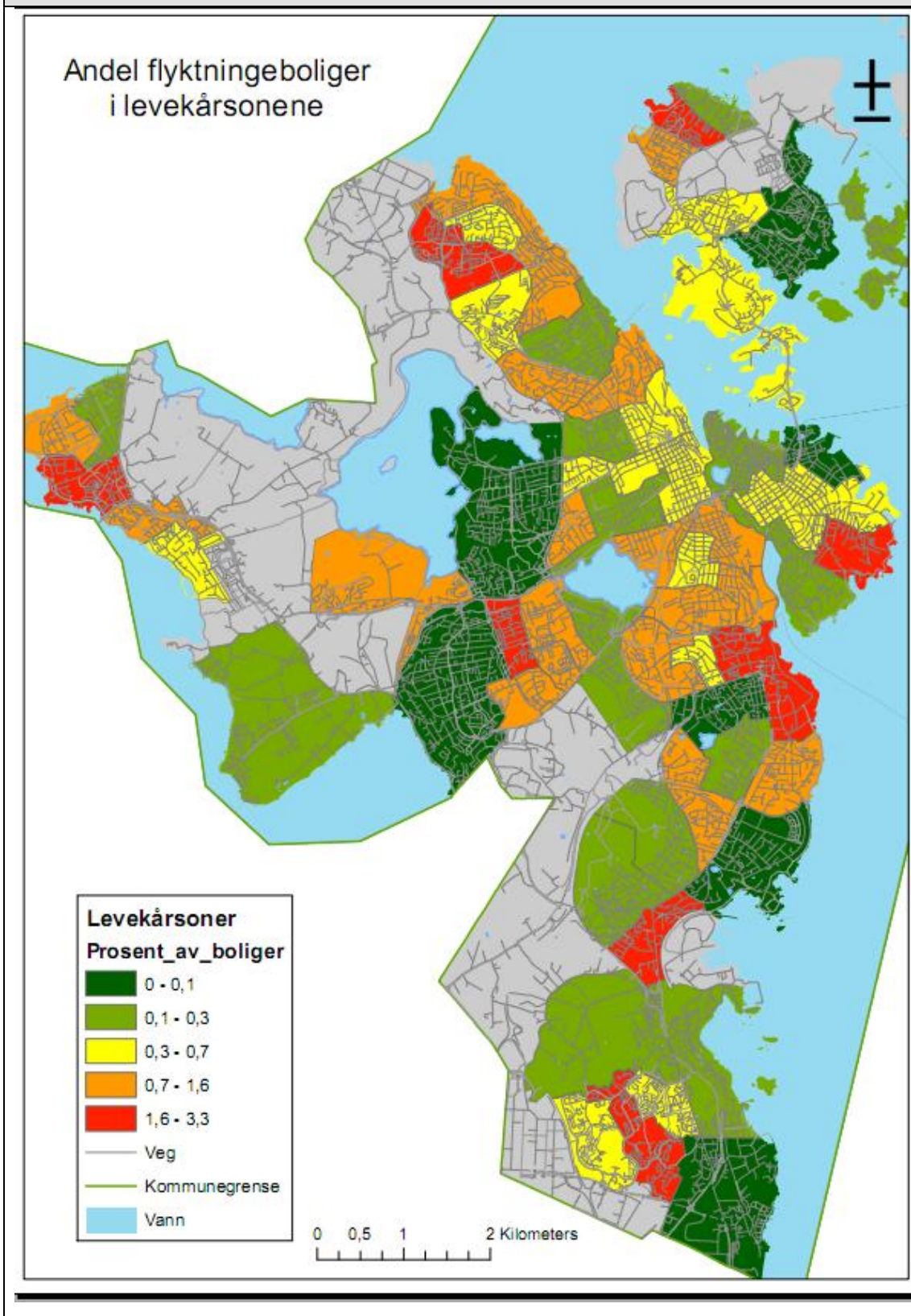
For navn på de ulike sonene, se neste figur 2 og oversiktskart i rapportens vedlegg.

Figur 2 – (Kilde: Stavanger kommune, ved Flyktningseksjonen)

Kommentar og vurdering: Ut fra et integreringsperspektiv, hvor man antar at en høy konsentrasjon innenfor samme levekårssone vil vanskeliggjøre integreringen, ser vi at kommunen har lyktes godt i å spre boligene til ulike deler av kommunen. Spredningen er også i tråd med kommunens målsetting om å utjevne forskjellene mellom de ulike levekårsonene.

Figur 3 – (Kilde: Stavanger kommune, ved Flyktningeseksjonen)

Kommentar og vurdering: Hvor tett befolket, eller hvor mange boenheter totalt sett det er innenfor hver levekårszone varierer. Av denne grunn har vi tatt med dette kartet som viser andelen flyktningeboliger av

det totale antallet boenheter innenfor hver enkelt levekårssone. Sammenlignet med forrige kart, ser vi at kartene ikke skiller seg nevneverdig fra hverandre.

2.5 INTRODUKSJONSPROGRAMMET I STAVANGER KOMMUNE

2.5.1 LOVKRAV OG PRAKSIS I STAVANGER

Introduksjonsloven pålegger alle norske kommuner som bosetter flyktinger å tilby et introduksjonsprogram²². Formålet med programmet er å gi deltakerne norskopplæring, kunnskap om norsk samfunnsliv og forberede dem til utdanning og arbeid.

Introduksjonsloven fastsetter at programmet skal være på fulltid og helårlig. Dette er tilfellet også i Stavanger, hvor norskundervisningen følger skoleåret, mens læringscenteret sørger for innhold i introduksjonsprogrammet også utenom skoleåret. Den enkelte flyktning skal få tilbud om deltakelse i programmet senest tre måneder etter ankomst, jf. introduksjonsloven § 3. Vi får oppgitt at denne regelen blir fulgt.

I programmet praktiseres arbeidslivets regelverk med hensyn til oppmøte, fravær, permisjoner og lønns-/stønadsutbetaling, og ugyldig fravær medfører trekk i introduksjonsstøtten. Flyktingseksjonen opplyser at ugyldig fravær forekommer i begrenset omfang. Av denne grunn utarbeider ikke Flyktingseksjonen statistikk over det totale fraværsomfanget.

2.5.2 INNHOLDSLEVERANDØRER OG ANSVARFORDDELING

Flyktingseksjonens oppgave er først og fremst saksbehandling og oppfølging av introduksjonsprogrammet, foruten praktisk bistand og veiledning. Seksjonen har ansvar for koordinering av tiltak knyttet til økonomi og boforhold. Seksjonens veiledere gjennomfører såkalte «trekantsamtaler» med deltakerne, hvor også rådgivere fra læringscenteret deltar. Veilederne ved seksjonen har videre ansvar for individuell kvalifiseringsplan og karriereveiledning, inkludert bistand til oversettelse og godkjenning av utdanningspapirer. Disse veilederne har også ansvar for samarbeidet med NAV for deltakere med behov for det.

Rådgiverne ved Johannes læringscenter har et oppfølgingsansvar for hver av deltakerne, et ansvar som blant annet innebærer koordinering av timeplan. Læringscenteret leverer i dag store deler av programinnholdet, inklusiv språkpraksis, som innebærer at deltakeren blir utplassert på en arbeidsplass. Samtidig har læringscenteret inngått samarbeid med en rekke frivillige organisasjoner, som hver på sin måte bidrar til innhold i programmet;

²² Introduksjonsloven spesifiserer hvem som har rett og plikt til å delta i det toårige programmet. Se vedlegg.

- Røde Kors (leksehjelp én dag i uka)
- Turistforeningen (turtilbud)
- Johannes menighet (strikke-cafe tilbud)
- Norges Jeger- og fiskerforbund (turer og aktiviteter)
- Madlaspeideren (turer og aktiviteter)
- Frivillighetssentralen (muntlig språktrening med frivillige)

I tillegg sørger Johannes læringscenter for at ulike organisasjoner kan få komme og presentere seg, eksempelvis Selvhjelp for flyktninger (SEIF) og Kristent interkulturelt arbeid (KIA).

2.5.3 KRAV OM INDIVIDUELL TILPASNING AV PROGRAMMET

I henhold til introduksjonsloven § 21 har alle som får tildelt introduksjonsprogram krav på et enkeltvedtak som beskriver hva slags tilbud deltakeren skal få. I tillegg skal det utarbeides en individuell plan som skisserer deltakerens opplæringsbehov og hvilke tiltak vedkommende kan ha nytte av. Planen skal utarbeides i samråd med deltaker, og at den skal tas opp til ny vurdering med jevne mellomrom, jf. introduksjonsloven § 6.

Formålet med enkeltvedtaket og den individuelle planen er å sikre at hver enkelt deltaker får ivarett sine rettigheter og at programmet blir tilpasset den enkeltes behov. Vi får opplyst at alle som får innvilget introduksjonsprogram i Stavanger, får utarbeidet enkeltvedtak og individuell plan. Sistnevnte blir utarbeidet på bakgrunn av samtaler mellom deltaker, Johannes læringscenter og Flyktningseksjonen. Ved utformingen forsøker kommunen å balansere forholdet mellom realistiske og konkrete mål, og man forsøker å unngå at planen blir for omfangsrik.

Alle deltakerne får undervisning i norsk og samfunnsfag, foruten dataopplæring, trafikkalt grunnkurs, temabasert dialog i grupper med tema som familie, helse, vold i nære relasjoner, menneskerettigheter, personlig økonomi, arbeid og utdanning etc.), og samtalegrupper i regi av Røde Kors m.m.

Hva den enkelte deltaker vil få av individuelt tilpassede tilbud i løpet av det toårige programmet vil være avhengig av flere momenter. De viktigste er;

- Hva er målet - raskest mulig ut i jobb eller mer utdanning?
- Hvilken utdanning, kompetanse og arbeidserfaring har deltakeren fra før?
- Alder?

Eksempler:

- Dersom deltakeren mangler grunnskole fra hjemlandet, men ønsker å studere i Norge, vil det være naturlig å velge grunnskoleopplæring som en del av introduksjonsprogrammet.

- Deltakere under 25 år med fullført grunnskole fra Norge eller utlandet, kan søke seg inn på Rogaland fylkeskommunes tilbud kalt «basisklasse». Fylkeskommunen tilbyr intensiv norskopplæring som et ettårig «forkurs» til ordinær videregående opplæring.
- For deltakere som ikke ønsker å gå videre på videregående skole, er det mest aktuelt å konsentrere seg om norskundervisning, i kombinasjon med arbeids- og språkpraksis.
- For dem som er ferdige med videregående skole når de kommer til Norge, kan det være aktuelt å søke seg inn på studier. Men først må eksamenspapirene sendes til Samordnet opptak som avgjør om de kan få studiekompetanse, eller om de mangler noen fag til å kunne få dette. I løpet av introduksjonsprogrammet er det mulig å ta enkeltfag på videregående skole nivå.

Per november 2015 er det 198 aktive deltakere i introduksjonsprogrammet i Stavanger (inntak foregår kontinuerlig²³). Noen går første og noen går andre året av programmet. Hva som er deres hovedbeskjeftigelse er som følger:

- Grunnskole: 32 deltakere
- Grunnskole, enkeltfag: 5 deltakere
- Basisklasse: 3 deltakere
- Videregående skole: 4 deltakere
- Videregående skole, enkeltfag: 2 deltakere

Summen av dette blir 46 deltakere. Resterende 152 deltakere har sitt program ved Norskavdelingen på Johannes læringscenter, med ulike tiltak i regi av Introavdelingen ved læringscenteret og Flyktningsseksjonen. Målsettingen er å tilrettelegge programmet i størst mulig grad i tråd med den enkeltes plan.

2.5.4 SPRÅKPRAKSIS – EN SENTRAL DEL AV INNHOLDET I INTRODUKSJONSPROGRAMMET

«Læreplan i norsk og samfunnsfag for voksne innvandrere» anbefaler utplassering på en arbeidsplass som en del av introduksjonsprogrammet, såkalt språkpraksis.

I Stavanger er ansvaret for utplassering i språkpraksis lagt til Johannes læringscenter. Læringscenteret har hittil ordnet språkpraksis ved flere ulike arbeidsplasser, eksempelvis SFO, barnehage, dagsenter, bo- og aktivitetssenter, dagligvarebutikk, vaktmester og kantine. Særlig sykehjem, barnehage, renholdsbyråer og butikker blir benyttet for å få til språkpraksis i Stavanger kommune. Formålet skal først og fremst være språkopplæring,

²³ Deltakere blir tatt inn i og avsluttet i programmet gjennom hele året. Det er derfor vanskelig å ha en oversikt over hvem som hadde hvilket innhold i programmet det enkelte kalenderår. Det er usikkert om status per november 2015, som gjengitt her, er representativt for hvordan dette fordeler seg, men det gir i alle fall en indikasjon.

ikke arbeidsopplæring, og praksisen skal gi deltakerne et innblikk i norsk arbeidsliv og hvilke krav som stilles.

Målet for Stavanger kommune er at alle skal ut i språkpraksis i løpet av det to-årige introduksjonsprogrammet. Kommunen melder at alle som vil, får språkpraksis dersom de ønsker dette. Johannes læringscenter utarbeider ingen statistikk som viser hvor høy andel som har gjennomført språkpraksis i løpet av programmet, men oppgir at andelen er svært høy.

Deltakerne vi har intervjuet, er noe misfornøyd med at de ikke har fått språkpraksis på arbeidsplasser relatert til deres ønsker og kompetanse (se eget avsnitt senere i rapporten). Mens språkpraksis i flere andre kommuner ligger under NAV, er ansvaret lagt til voksenopplæringen i Stavanger (Johannes læringscenter)²⁴. For å bøte på dette har Læringscenteret vektlagt erfaring fra næringslivet fremfor pedagogisk utdanning, ved ansettelse av rådgivere til oppgaven.

Etter vår vurdering blir spørsmålet om det hadde vært enklere for NAV å ordne språkpraksis i tråd med deltakerens kompetanse og ønsker? Læringscenterets rådgivere besitter ikke NAVs virkemidler, eksempelvis lønnstilskudd, i jakten på relevante arbeidsplasser for deltakerne. Et tettere samarbeid med NAV vil kunne åpne for mer variasjon i hvilke virksomheter som er aktuelle for språkpraksis. I tillegg vil man i større grad kunne planlegge lengre opplæringsløp, spesielt for dem som skal inn i opplæringsløp i regi av NAV etter avsluttet program.

2.5.5 ANTALL DELTAKERE I PROGRAMMET OG FORLENGELSER

Antall deltakere i introduksjonsprogrammet har direkte sammenheng med kommunens mottak av flyktninger, og hvor mange som innvilget forlengelser av programmet. Introduksjonslovens § 5 åpner for å forlenge det to-årige programmet med opptil ett år. Stavanger har i sin praksis valgt å forlenge programmet for deltakere som har;

- behov for lengre tid til norskopplæring²⁵
- vanskelig familiesituasjon
- behov for mer tid på grunnskole for å komme inn på videregående skole

Tabell 9 – Antall deltakere og andel som har fått innvilget forlengelse (Kilde: Flyktningseksjonen, Stavanger kommune. 2015-tall tom 19.10.2015).

	2012	2013	2014	2015
Antall personer som har avsluttet introduksjonsprogrammet det enkelte år	72	69	87	55
Antall deltakere som har fått innvilget forlengelser	25	32	43	14
Andel deltakere som har fått innvilget forlengelse	35 %	46 %	49 %	25 %

²⁴ NAV har ansvaret for språkpraksis i eksempelvis Oslo, Kristiansand og Rennesøy.

²⁵ Forlengelse kan bli aktuelt i de tilfeller hvor deltakeren ikke er på nivå A2 muntlig etter avsluttet program. En nærmere beskrivelse av nivåene er gjengitt i rapportens vedlegg.

Kommentar: I fjor fikk om lag halvparten innvilget forlengelse av det toårige programmet i Stavanger, noe som innebærer en utvidet tidsperiode med introduksjonsstønning og opplæringsressurser. Andelen varierer fra år til år. Vi får opplyst at vurderingen gjøres individuelt, og at det totale omfanget ikke har innvirkning på de individuelle vurderingene.

Andelen forlengelser varierer etter flyktningegruppas skolebakgrunn det enkelte år. Flyktningseksjonen utarbeider ingen samlet statistikk over tidligere skolegang blant flyktningene det enkelte år. Det nærmeste man kommer er å se på antall deltakere i introduksjonsprogrammet som er blitt henvist til læringscenterets klasse for analfabeter:

- 2013: 2 av totalt 161 deltakere
- 2014: 3 av totalt 166 deltakere
- 2015: 9 av totalt 165 deltakere

Vurdering: Stavanger oppfylder introduksjonslovens krav om å tilby nyankomne flyktninger et helårlig fulltidsprogram senest tre måneder etter ankomst. Programmet blir tilpasset den enkeltes opplæringsbehov, og innholdet dokumenteres i individuell plan. Blant deltakerne er fraværet lite og gjennomføringsgraden høy. Og en høy andel blir utplassert på en arbeidsplass i løpet av programmet. I tillegg får flere deltakere innvilget forlengelse av programmet, ut fra en individuell vurdering - uavhengig av det totale antallet forlengelser. Stavanger kommune kommer godt ut på samtlige indikatorer, noe som indikerer at flyktningene får et godt programtilbud.

Etter vår vurdering kan dagens organisering, hvor Johannes læringscenter er gitt ansvaret alene for språkpraksis, være noe til hinder for å få til relevant praksis. Idealet bør være en integreringsprosess hvor deltakeren får et innhold i introduksjonsprogrammet tilpasset vedkommendes kompetanse og ønsker, med utplassering i relevant bedrift og relevant praksisplass eller jobb, etter avsluttet introduksjonsprogram. Læringscenteret bør vurdere et mer forpliktende samarbeid med NAV om språkpraksis.

2.6 GJENNOMGANG AV ENKELTSAKER

2.6.1 TEMA OG AVGRENSNING

Som en del av prosjektet har vi gjennomgått enkeltvedtak og individuelle planer til femten tilfeldig utvalgte deltakere på introduksjonsprogrammet²⁶. Vi har vurdert følgende:

- Har deltakeren fått utarbeidet et enkeltvedtak ved oppstart?
- Gir enkeltvedtaket opplysninger om hvilket tilbud eleven skal få?
- Er det utarbeidet en individuell plan?

²⁶ Vi har plukket ut fem deltakere på første året, fem på andre året og fem som har avsluttet programmet i 2015, for å få en spredning i hvor langt deltakerne har kommet i programmet.

I tillegg har vi gjennomgått fem tilfeldig utvalgte *avslag* på søknad om deltakelse i introduksjonsprogram.

Forvaltningsloven stiller krav til enkeltvedtaks utforming. Vi har vurderte følgende:

- Inneholder vedtakene opplysninger om innsynsrettigheter og klageadgang?
- Ved avslag – er avslaget begrunnet?
- Ved spørsmål om habilitet; blir habilitetsvurderinger skriftliggjort?

2.6.2 FLYKTNINGSEKSJONENS ENKELTVEDTAK

I henhold til introduksjonsloven skal alle med rett og plikt, samt de med bare rett til introduksjonsprogram, ha enkeltvedtak ved oppstart. I Stavanger er det Flyktningsseksjonen som er gitt ansvaret for tildeling og forvaltning av introduksjonsprogrammet, et ansvar som også omfatter utarbeidelse av enkeltvedtak.

Vår gjennomgang avdekker at alle har fått enkeltvedtak. Videre er vedtakene utarbeidet og datert kort tid etter oppstart. Vi får opplyst at dette også er hovedregelen.

Hvert vedtak beskriver hva slags tilbud deltakeren skal få og hvor lenge tilbudet skal gis. Ved avslag vil vedtaket alltid inneholde en begrunnelse for dette. Dette gjelder også de vedtak revisjonen har gjennomgått. Vedtakene er således i tråd med forvaltningsloven § 24, som slår fast at enkeltvedtak som hovedregel skal begrunnes. Videre blir det opplyst om klageadgang, og at det er Fylkesmannen som skal påse at kommunen utfører sine lovpålagte oppgaver. Vedtakene er således i tråd med forvaltningsloven §§ 28- 36.

Forvaltningsloven § 18 og 19 gir søker som part i saken rett til innsyn i dokumenter som ligger til grunn for vedtaket. Vår gjennomgang viser at vedtakene opplyser om innsynsretten. Vedtakene er demed i tråd med forvaltningsloven.

2.6.3 KRAV OM INDIVIDUELL PLAN

Vår gjennomgang viser at samtlige tilfeldig utvalgte deltakere har fått utarbeidet en individuell plan. Kommunen oppfylder dermed kravet om individuell plan i introduksjonslovens § 6. Vår gjennomgang viser at tema som nevnes er;

- Deltakerens erfaring og kompetanse
- Plan for norskopplæring og tilegnelse av kunnskaper om det norske samfunnet og kultur.
- Sentrale målsettinger for introduksjonsprogrammet og veien videre.
- Hvordan deltakeren kan bli bevisst sitt eget ansvar i integrasjonsprosessen

Den individuelle planen danner grunnlag for samtaler og fungerer i praksis som et dynamisk dokument, som endres etter hvert som deltakeren utvikler nye ferdigheter. Flyktningsseksjonen har ikke skissert noen frister for når den individuelle planen skal

være klar, og lovverket stiler heller ingen krav om dette. Fast praksis hos Flyktningsseksjonen er at planen skal være klar ved oppstart av programmet. Resultatet viser at dette er tilfellet for samtlige vi har gjennomgått.

2.6.4 ANTALL KLAGER

Både søkere til introduksjonsprogrammet og deltakere har mulighet til å klage på vedtak gjort med hjemmel i introduksjonsloven. Dette kan være klager knyttet til:

- Tildeling av program/introduksjonsstønad
- Vesentlige endringer i planen
- Stans av programmet
- Godkjennelse av permisjon

Den enkelte kan få bistand fra kommunen til å forklare hva man er misfornøyd med og hvorfor man mener vedtaket bør endres. Klagen sendes i første omgang til kommunen. Dersom klagen ikke tas til følge, sendes saken til Fylkesmannen for endelig vurdering. Tabellen nedenfor viser antall og type klagesaker som er sendt fra Stavanger kommune til Fylkesmannen siste tre år, og hvilket utfall disse har fått etter behandling hos Fylkesmannen;

Figur 14 – Antall klager i forbindelse med tildeling av introduksjonsprogram og utfall hos Fylkesmannen siste tre år (Kilde: Flyktningsseksjonen. Tall for 2013, 2014 og 2015 pr 06.11).		
	Stavanger kommune har fått medhold	Stavanger kommune har ikke fått medhold
Avslag på søknad om deltakelse i introduksjonsprogrammet	3	2
Avslag på søknad om utvidet (forlenget) deltakelse i introduksjonsprogrammet	1	
Avslag på søknad om overføring av introduksjonsprogram fra annen kommune	1	

Kommentar: I løpet av siste tre år er syv saker sendt videre til Fylkesmannen, og Stavanger kommune har fått medhold i fem av disse. Sett fra kommunens perspektiv må dette sies å være et godt resultat.

Vurdering: Vår gjennomgang avdekker at kommunen oppfyller kravene i introduksjonsloven til enkeltvedtak og individuell plan. Samtidig er det positivt at dette er på plass ved oppstart av programmet. Således er det grunn til å tro at både søkere og deltakere får den informasjonen de har krav på. Den individuelle planen sørger for at hver enkelt deltaker får staket ut noen sentrale mål allerede ved oppstart av introduksjonsprogrammet. Dette må sies å være positivt.

2.7 SYSSELSETTING ETTER AVSLUTTET INTRODUKSJONSPROGRAM

2.7.1 ULIKE FAKTORER SOM AVGJØR SYSSELSETTINGSGRADEN

Hvorvidt sysselsettingsnivået blant flyktninger i en kommune vil være høyt eller lavt, vil være avhengig av mange ulike faktorer:

- **Flyktningegruppas sammensetning:** Hvilken utdannings- og arbeidserfaring flyktningene har fra før vil ha betydning.
- **Botid:** I kommuner hvor det bor mange nyankomne flyktninger, vil det være et lavere sysselsettingsnivå i denne gruppa som helhet, sammenlignet med kommuner hvor kommunens innbyggere med flyktningebakgrunn har bodd i Norge over lengre tid.
- **Fordelaktig arbeidsmarked:** Ingenting er bedre for flyktningenes integrering enn et fordelaktig arbeidsmarked. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at sysselsettingsnivået i Stavanger (i hvert fall frem til 2014) har vært høyere enn landsgjennomsnittet, både i befolkningen generelt og blant innvandrerne generelt, jf. figur 14 og 15 i rapportens vedlegg. SSB har dessverre ikke nyere tall, foreløpig.
- **Boligpriser:** Boligprisene kan ha betydning. I følge Statistisk sentralbyrå gjelder dette særlig østlandskommunene Asker og Bærum. De høye boligprisene i disse kommunene gjør at det til en viss grad er særskilte innvandrergrupper som flytter hit; grovt sagt de som har jobb og har råd. De høye boligprisene i Stavanger kan føre til at innvandrere med flyktningebakgrunn søker seg til omkringliggende kommuner med lavere boligpriser.

Likevel vil sysselsettingsnivået blant innvandrere med flyktningebakgrunn være en indikator for det arbeidet kommunen legger ned med hensyn til integrering. Revisjonen har derfor hentet ut statistikk knyttet til sysselsetting etter avsluttet introduksjonsprogram.

2.7.2 RESULTATER

Hva deltakerne i introduksjonsprogrammet gjør etter avsluttet program, varierer. Noen går over i jobb, mens andre fortsetter på grunnskoleopplæring, videregående opplæring, kurs for arbeidssøkere eller arbeidspraksis betalt av NAV. Mange av flyktningene får etter hvert en viss arbeidslivstilknytning, men svært få makter å skaffe seg en fast, 100 prosents stilling, direkte etter avsluttet program.

Regjeringens målsetting er at minst 55 prosent av deltakerne starter i jobb eller utdanning direkte etter avsluttet program. Det blir imidlertid ikke stilt tilsvarende krav til kommunene. Enkelte kommuner har valgt å fastsette resultatkrav i sine styringsdokumenter. Asker kommune har satt seg mål om at 75 prosent skal over i jobb eller utdanning etter avsluttet introduksjonsprogram, mens kommunestyret i Bærum har vedtatt et mål på 70 prosent.

Tabellen nedenfor viser status for deltakerne som avsluttet introduksjonsprogrammet det enkelte år²⁷.

Tabell 9 – Andel i arbeid eller utdanning direkte etter avsluttet introduksjonsprogram²⁸

Rangert etter måloppnåelse i snitt siste fire år (Kilde: Norsk introduksjonsregister v/ IMDI).

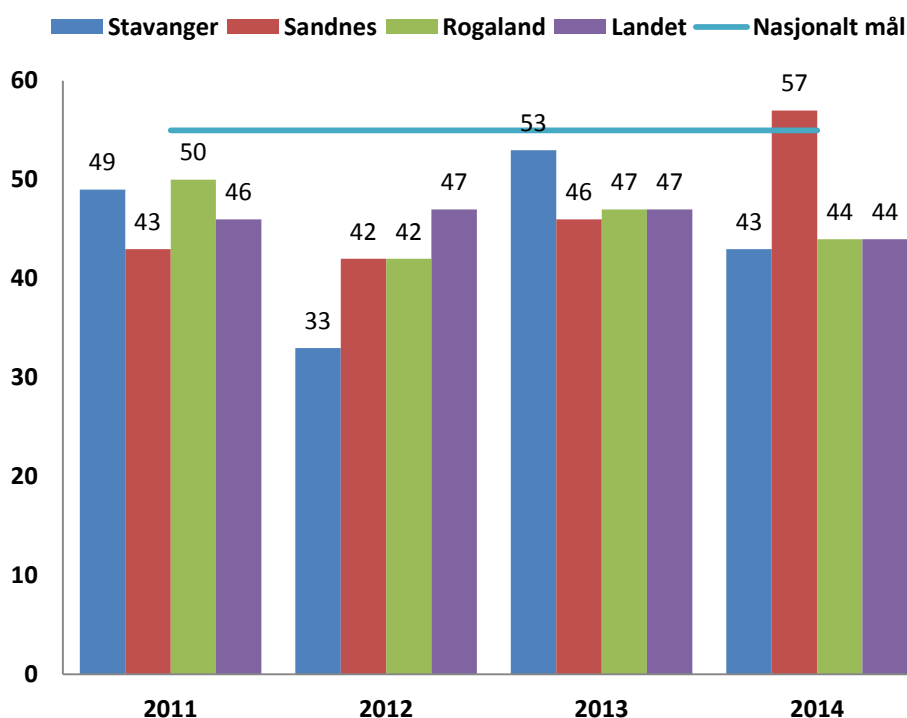
	2011	2012	2013	2014	Snitt siste fire år
Nord-Trøndelag	60 %	72 %	65 %	58 %	64 %
Akershus	53 %	51 %	55 %	55 %	54 %
Møre og Romsdal	50 %	52 %	59 %	53 %	54 %
Vestfold	36 %	59 %	58 %	61 %	54 %
Oslo	54 %	54 %	53 %	44 %	51 %
Troms	54 %	46 %	51 %	52 %	51 %
Nasjonalt	46 %	47 %	47 %	44 %	46 %
Sogn og Fjordane	38 %	61 %	52 %	32 %	46 %
Rogaland	50 %	42 %	47 %	44 %	46 %
Finnmark	53 %	45 %	35 %	47 %	45 %
Hordaland	42 %	43 %	47 %	48 %	45 %
Vest-Agder	50 %	44 %	45 %	34 %	43 %
Nordland	49 %	47 %	41 %	35 %	43 %
Østfold	40 %	47 %	36 %	48 %	43 %
Buskerud	47 %	44 %	36 %	43 %	43 %
Hedmark	39 %	41 %	42 %	47 %	42 %
Aust-Agder	43 %	37 %	46 %	40 %	42 %
Oppland	53 %	40 %	38 %	33 %	41 %
Sør-Trøndelag	28 %	39 %	50 %	44 %	40 %
Telemark	45 %	37 %	31 %	23 %	34 %

Kommentar: Vi ser at landssnittet ligger godt under regjeringens målsetting på 55 prosent. Kun Nord-Trøndelag har nådd regjeringens målsetting, målt i snitt siste fire år. Rogaland ligger på linje med landssnittet siste fire år. For tall for Stavanger, se neste figur.

²⁷ Med avsluttet menes her både fullført og ikke - fullført program. Når deltakerne avslutter introduksjonsprogrammet, enten fordi programtiden har gått ut eller fordi deltakerne avbryter programmet av andre årsaker, skal kommunen registrere deltakernes status ved slutt-tidspunktet.

²⁸ Vi gjør oppmerksom på at utdanning etter IMDIs definisjon er her videregående skole eller høyere utdanning - ikke grunnskole.

Figur 15 – Prosentandel i arbeid eller utdanning direkte etter avsluttet introduksjonsprogram (Kilde: Norsk introduksjonsregister v/ IMDI).

Kommentar: Stavanger har hittil ikke nådd den nasjonale målsettingen. Snittet siste fire år er på 45 prosent.

Men det er kanskje ikke så uventet: Av 154 kommuner hvor fem eller flere deltakere avsluttet introduksjonsprogrammet i 2014, klarte kun en tredjedel den nasjonale målsettingen om 55 prosent med direkte overgang til arbeid eller utdanning. Landssnittet lå for øvrig på 44 prosent i 2014.

Verdt å nevne er at IMDI definerer «arbeid» som minimum én time arbeid i uka. En time i uka er altså nok i denne statistikken. Ellers så ser vi at Sandnes nådde målsettingen i 2014, jf. figur.

Både tabell 9 og figur 15 opererer med en grov inndeling med kun to kategorier – «arbeid» eller «utdanning». Etter IMDI definisjon er det dessuten tilstrekkelig med én time arbeid i uka for å havne i kategorien «i arbeid». IMDI definerer dessuten videregående skole eller høyere utdanning som «utdanning» – ikke grunnskole.

I neste tabell vises en mer detaljert oversikt over hva deltakerne har tatt fatt på etter avsluttet program. Blant annet er kategorien «arbeid» delt i to;

- «andel som avsluttet programmet med et arbeidsforhold på 30 timer eller mer i uka», og
- «andel med et arbeidsforhold på 29 timer eller mindre».

En slik kategorisering avdekker i større grad styrken på kontakten med arbeidslivet. Forøvrig er dette også et grovt mål, siden det er stor forskjell på å jobbe 1 time og 29 timer i uka.

Tabell 8 – Hva deltakerne som avsluttet introduksjonsprogrammet i løpet av siste tre kalenderår i Stavanger kommune har gått til etter endt program.

(Status per oktober 2015. Kilde: Flyktningseksjonen, Stavanger kommune).

	2013 (N = 70)	2014 (N = 87)	2015 (N = 55)	Snitt siste tre år
Ordinær utdanning – vgs	24,3	27,6	20	24
Ordinær opplæring –grunnskole	18,6	12,6	16,4	15,9
Arbeid lik eller mindre enn 29 timer	22,9	10	10,9	14,6
Sosialstønad	5,7	17,2	16,4	13,1
Arbeidssøker på KVP	7,1	12,6	9	9,6
Arbeid lik eller mer enn 30 timer	10	5,8	7,3	7,7
Andre tiltak regi av NAV	2,9	3,5	10,9	5,8
Annet	2,9	5,8	0	2,9
Arbeidssøker på lønnstilskudd	2,9	2,3	0	1,7
Ordinær utdanning – høyere	0	1,2	3,6	1,6
Permanent stans – start på vgs	0	0	3,6	1,2
Ikke arbeidssøker	1,4	0	1,8	1,1
Andre trygdeytelser	1,4	1,2	0	0,9

Kommentar og vurdering: Hovedtrenden er at de tidligere deltakerne går over til en eller annen form for aktivitet for kvalifisering til arbeid. Andelen som har begynt på videregående må etter vår vurdering sies å være gledelig høy, med et snitt på 24 prosent. Samtidig ser vi at andelen som har fått arbeid 30 timer eller mer i uka, er på kun 7,7 prosent i snitt siste tre år.

Hittil har vi konsentrert oss om tall som viser prosentandel i arbeid eller utdanning direkte etter avsluttet introduksjonsprogram. Som nevnt er den nasjonale målsettingen at 55 prosent går direkte over til arbeid eller utdanning.

Mange deltakere vil ha overgang til arbeid eller utdanning i løpet av det første året, og ikke direkte etter avsluttet program. Fra og med 2010 har det vært en nasjonal målsetting at minst 70 prosent skal være i arbeid eller utdanning innen ett år etter endt introduksjonsprogram²⁹.

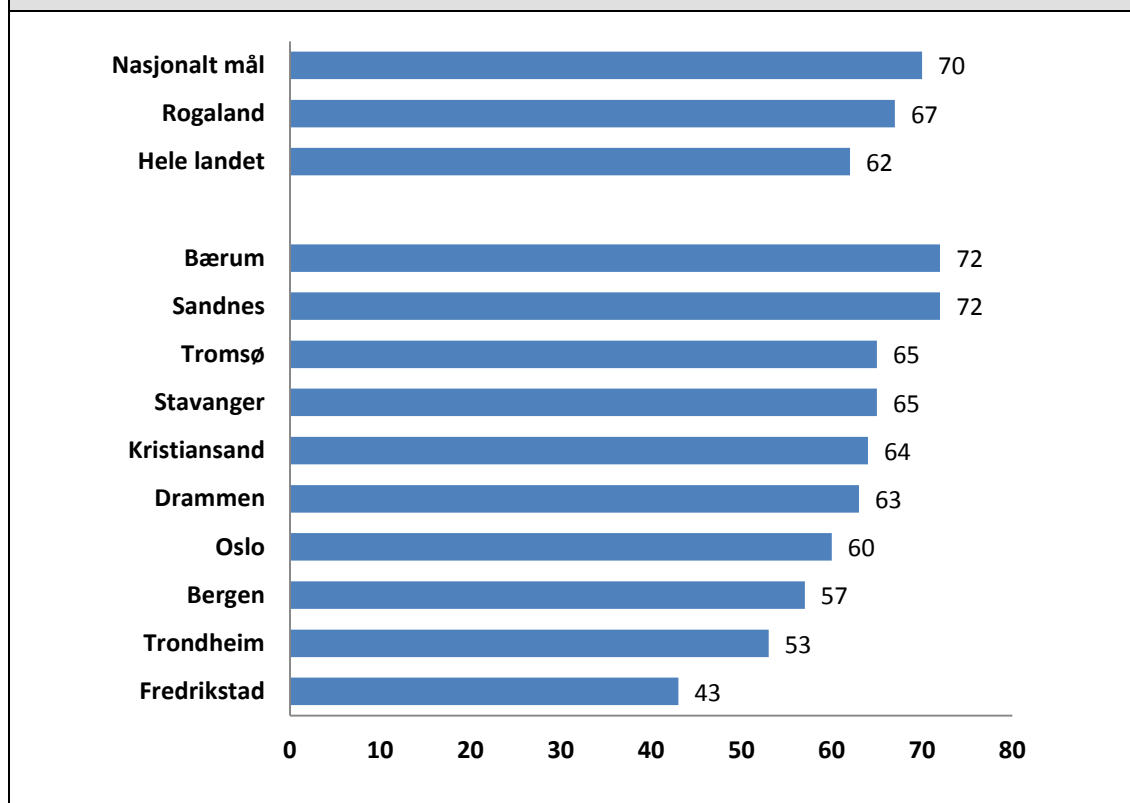
I figuren nedenfor har vi konsentrert oss om tidligere deltakerne i introduksjonsprogrammet i Stavanger kommune³⁰. Figuren omfatter deltakere som avsluttet i 2010, 2011

²⁹ Resultatkravet er gitt IMDI i det årlige tildelingsbrevet fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Kriteriet «sysselsatt» er for øvrig også her oppfylt ved minimum 1 time arbeid i uka (Kilde: Statistisk sentralbyrå).

³⁰ Statistikken tar dermed ikke høyde for at enkelte eks-deltakere ved introduksjonsprogrammet kan ha flyttet til andre deler av landet hvor mulighetene for arbeid er dårligere enn i Stavanger-regionen.

og 2012, og den viser deres status i november året etter. Sammen med Stavanger er snitt-tallene for de ti største kommunene tatt med, foruten landssnittet:

Figur 16 – Prosentandel i arbeid eller utdanning 1 år etter avsluttet introduksjonsprogram³¹ (Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 10824. Snitt –tall siste tre år)

Kommentar: De fleste kommuner ligger under regjeringens målsetting. Samtidig ser vi at Stavanger kommer godt ut sammenlignet med flere andre kommuner, og resultatene ligger over landssnittet. Tall for tidligere år, som vist i neste tabell, viser små endringer fra år til år.

³¹ Tallene inkluderer både de som har fullført hele introduksjonsprogrammet og de som har avbrutt programmet permanent.

Figur 17 – Prosentandel i arbeid eller utdanning 1 år etter avsluttet introduksjonsprogram

(Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 10824. Snitt –tall siste tre år, med spesifisering av tall for det enkelte år).

- **Avslutningstidspunktet** er 2010, 2011 og 2012.
- **Måletidspunktet** er november året etter, m.a.o 2011, 2012 og 2013.

	2011	2012	2013	Snitt siste 3 år
Sandnes	76	73	67	72
Bærum	73	74	69	72
Stavanger	63	64	68	65
Tromsø	55	70	70	65
Kristiansand	64	62	66	64
Drammen	60	65	63	63
Hele landet	61	63	62	62
Oslo	59	61	61	60
Bergen	55	57	60	57
Trondheim	53	51	54	53
Fredrikstad	51	47	32	43
Rogaland	67	68	65	67
Hele landet	61	63	62	62

Kommentar: For de fleste av landets ti største kommuner har det vært lite endring over tid. Dette gjenspeiles også i landssnittet. Et lyspunkt er at det har vært en positiv utvikling i Stavanger, og sammen med nabokommunen Sandnes kommer kommunene høyt opp på statistikken. Sammenlignet med resultatene direkte etter avsluttet program, ser vi en tydelig forbedring, jamfør figur 15.

2.7.3 SAMARBEIDET MED NAV

Introduksjonsprogrammet for flyktninger drives i et tett samarbeid mellom Johannes læringscenter, NAV og Flyktningsseksjonen. Målet er at deltakerne skal komme videre i arbeid eller utdanning etter endt program.

Et nytt rundskriv fra mai 2015 klargjør hvordan kommunen og NAV skal samarbeide om introduksjonsdeltakere³². I rundskrivet heter det blant annet at:

- NAV skal delta i et samarbeid om den enkelte deltaker på et tidlig stadium av programmet.
- NAV skal vurdere egnede arbeidsmarkedstiltak i regi av NAV når dette, på ethvert tidspunkt av programperioden, er hensiktsmessig og nødvendig for å nå målet om inntektsgivende arbeid for den enkelte deltaker.

³² Rundskriv Q-27/2015, fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet. 04.05.2015.

- NAV skal bidra ved behov for å sikre en smidig overgang til arbeidsrettet aktivitet etter endt programperiode.

Hvert av kommunens fire NAV-kontor har nylig utnevnt faste kontaktpersoner som har fått et særskilt ansvar for oppfølging av tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet. Om lag tre måneder før programmet avsluttes, blir deltakerne invitert til en kartleggingssamtale hos NAV, hvor også Flyktningsseksjonen deltar. I forkant får NAV tilsendt informasjon om kompetanse og bakgrunn.

På denne måten blir partene kjent og NAV slipper å starte «fra bunnen av» når deltakeren er ferdig med programmet. Deltakeren får hjelp til å registrere seg som arbeidssøker og ulike alternativer blir diskutert: arbeid, utdanning, praksisplass, kvalifiseringsprogram eller kurs? Et viktig poeng er at vedkommende må selv å søke jobber og å kontakte eventuelle arbeidsgivere. Samtidig er det slik at samtlige tiltak i regi av NAV fordrer norskkunnskaper på et visst nivå. For noen vil derfor flere timer med norskopplæring være løsningen.

Kontaktpersonene ved kommunens NAV-kontor sier seg fornøyde med samarbeidet med Flyktningsseksjonen. Noen tar til orde for et enda tettere samarbeid - gjerne på et tidligere tidspunkt i introduksjonsprogrammet. Dette synet støttes også av et knippe tilfeldig utvalgte deltakere i programmet vi har intervjuet (se eget kapittel). Utfordringen er å få til en mest mulig glidende overgang, fra program til utdanning eller arbeid. Et tiltak kan være økt bruk av parallell-løp i avslutningsfasen, eksempelvis at et NAV-tiltak startes allerede før programmet er avsluttet. Det nye rundskrivet fra mai 2015 tar også til orde for dette.

Vurdering: Stavanger har ikke klart regjeringens sysselsettingsmål. Gledelig er det likevel at andelen i arbeid eller utdanning stiger 1 år etter avsluttet program, og at andelen på dette tidspunktet er høyere enn landsnittet.

Samarbeidet mellom Flyktningsseksjonen og NAV ser ut til å fungere bra. Samtidig kan NAV med fordel bli involvert på et tidligere tidspunkt i introduksjonsprogrammet, for å få til en mer glidende overgang, fra program til utdanning eller arbeid. Økt bruk av parallell-løp i avslutningsfasen bør vurderes.

2.8 KOMMUNENS SAMSPILL MED FRIVILLIGE ORGANISASJONER

2.8.1 KOMMUNENS STRATEGIPLAN OG SAMARBEIDSPARTNERE

Stavanger kommune har utarbeidet en egen strategiplan for samhandlingen mellom frivillige organisasjoner og kommunen. I planen heter det at «Stavanger kommune bør stimulere til økt deltakelse blant grupper som er underrepresentert i de ulike frivillige organisasjonene (...) Dette er med å redusere intoleranse og fremmedfrykt».

I kommunens arbeid med integrering av nyankomne flyktninger, er følgende organisasjoner direkte involvert:

- Røde Kors (aktiviteter for barn, leksehjelp og flyktningeguide)
- Selvhjelp for flyktninger (SEIF) (hjelp og rådgivning knyttet til NAV, skole, arbeid, opphold, økonomi mv.)
- Kristent interkulturelt arbeid (KIA) (Språk, idretts-, mat- og hobbyaktiviteter)
- Idrettsrådet Stavanger (idrettsaktiviteter for barn, unge og voksne)
- Kirkens bymisjon (aktiviteter for barn og unge)
- Internasjonalt kristent fellesskap (sammenkomster og språkopplæring)
- Islamsk opplæringscenter (aktiviteter, leksehjelp og språkopplæring)
- IMI Kirken (språkcafe, fadderordning mv.)

På Sølvsberget finner vi Internasjonalt kulturnettverk, som har to kommunalt ansatte. Nettverket har som oppgave å videreutvikle Stavanger som en inkluderende by for alle, på tvers av kulturelle, etniske, generasjons- og sosiale skiller. Nettverket samarbeider med etniske minoritetsorganisasjoner og arrangerer aktiviteter knyttet til internasjonale spørsmål, bl.a.

- Ukentlig internasjonal kulturkafe i Stavanger sentrum i samarbeid med etniske minoritetsorganisasjoner.
- Barnas Verdensdag (internasjonal familiedag).
- Møteserien Global morgen (en møteserie som tar opp globale og universelle spørsmål).
- Frivillighetstorget (arrangement hvor frivillige organisasjoner får presentere seg).

I 2014 stod Internasjonalt kulturnettverk for 44 arrangement og hadde 9 950 besøkende.

I september 2015 åpnet kommunen Syriasenteret for å samordne hjelp fra innbyggere og organisasjoner som ønsker å bidra i den flyktningekrisen som nå utspiller seg. I overkant av 500 personer og lag har registrert seg med tilbud om å bistå flyktninger. Senterets funksjoner er etter hvert blitt overført til Servicetorget. Pengegaver til Syriasenteret vil bli tildelt organisasjoner etter søknad.

Privatpersoner som ønsker å bidra overfor enslige mindreårige flyktninger, oppfordres til å registrere seg som besøkshjem/ støttekontakt på vanlig måte. For barnevernet, som har ansvaret for disse, er det viktig å kvalitetssikre tilbudet, slik at barnet får et tilbud preget av tillit, trygghet og langsiktighet. Et tilbud som går over lengre tid vil i større

grad danne grunnlag for nære og gode relasjoner. Dette er for øvrig et moment som bør vektlegges i frivillig innsats overfor alle aldersgrupper.

2.8.2 TILSKUDD OG STØTTEORDNINGER

I tråd med kommunens mål om å videreutvikle Stavanger som en inkluderende by, støtter kommunen etniske minoritetsorganisasjoner. Mange av disse er tilknyttet Internasjonalt kulturnettverk, som er en del av Stavanger kommune. En oversikt over disse organisasjonene er lagt i rapportens vedlegg. Kommunen gir også økonomisk støtte til lag og organisasjoner som har tiltak rettet mot innvandrere. Blant dem er Røde Kors, Selvhjelp for flyktninger (SEIF) og KIA (Kristent interkulturelt arbeid). Disse organisasjonene fikk følgende bevilgninger i 2015;

- Røde kors: 250 000 kroner
- SEIF: 290 000 kroner
- KIA: 204 000 kroner

Bydelshusene lånes ut gratis til alle organisasjoner, og i tillegg gir kommunen 1,5 stillinger, i tillegg til 450 000 kroner i året til drift av Internasjonalt kulturnettverk.

Fra 01.01.2015 overtok Stavanger kommune ansvaret for tildeling av statlige tilskudd (tilskudd fra IMDI) til frivillige organisasjoner. Hvilke lokale, flerkulturelle organisasjoner som fikk tildelt midler i 2015 er gjengitt i tabellen under:

Figur 22 –IMDI-tilskudd via Stavanger kommune i 2015	
Filippinsk Forening i Rogaland	20 000
Tyrkisk ungdomsforening i Stavanger	30 000
Den Osmanske Kvinneforening og Barne klubben	20 000
Sirius kultur og utdanningsforening	10 000
Oromo-sambandet i Sør-Rogaland	10 000
Eritreisk Islamsk Kulturforening	10 000
Afghansk sosial kulturelle forening i Rogaland	10 000
Den Russiske Kultur Foreningen i Rogaland " Troika"	20 000
Venezuelansk-norsk forening	20 000
Indian Society of Stavanger	30 000
Tamilsk barn og ungdom aktivitet senter	20 000
Den Thaiandske Foreningen i Rogaland.	10 000
Stavanger Chin Organisasjon	30 000
Den Vietnamesiske flyktningeforeningen i Stavanger	20 000
Chinese Associasjon in Rogaland	20 000
Totalt	280 000

2.9 BRUKERNES OPPLEVELSE AV TJENESTETILBUDET

2.9.1 INNSPILL FRA ET KNIPPE TILFELDIG UTVALGTE DELTAKERE I INTRODUKSJONSPROGRAMMET

Kommunen har hittil ikke gjennomført noen brukerundersøkelser blant deltakerne i introduksjonsprogrammet. I mangel av brukerundersøkelser har vi intervjuet syv tilfeldig utvalgte deltakere, som innen årsskiftet vil avslutte det toårige introduksjonsprogrammet³³. Vår undersøkelse er av begrenset omfang og resultatene må derfor tolkes med forsiktighet. Deltakerne ble stilt spørsmål om:

- Læringsutbytte
- Kvalitet på undervisningen
- Trivsel
- Informasjon
- Motivasjon for å delta i opplæringstilbudet
- Planer etter endt opplæring

Deltakerne uttrykker stor takknemlighet for tilbudet, og de opplever at introduksjonsprogrammet gir et godt grunnlag for videre utdanning og arbeid. Ut fra svarene vi fikk, er det generelle inntrykket at deltakerne er fornøyde med tilbudet til Stavanger kommune:

- Lærerne og rådgiverne snakker klart og tydelig.
- Tilbudet er preget av et godt læringsmiljø, og støy i klasserommet er ikke en aktuell problemstilling.
- Lærerne og rådgiverne er tilgjengelige ved behov.
- Lærerne og rådgiverne er lydhøre overfor deltakernes ønsker.
- De involverte instansene informerer godt om karrieremuligheter og hvordan man søker jobb. Respondentene er godt fornøyde med jobbsøkerkursene i regi av NAV.

Blant deltakerne kom det frem følgende forbedringsforslag:

- Per i dag stilles det for lite krav til prestasjon i løpet av programmet. Flere tester kan med fordel innføres.
- Undervisningen kan med fordel differensieres i større grad, gjerne etter alder. De eldre ønsker et lavere tempo enn de yngre i undervisningen.
- Deltakerne har anledning til å ta med mobiltelefonene sine inn i klasserommet. Dette kan føre til ukonsentrerte medelever.

³³ Respondentene er plukket ut av revisjonen fra en komplett liste over deltakere som avslutter det toårige programmet i løpet av november og desember måned. Utvalget bestod av fire menn og tre kvinner i alderen 21 til 54 år. Verdt å nevne er at Johannes læringscenter har et brukerråd tilknyttet introduksjonsprogrammet, som benyttes for tilbakemeldinger.

- Deltakerne legger ikke skjul på at de hadde forventninger om at språkpraksis skulle være en døråpner for relevant jobb etter avsluttet program. Blir man plassert i en virksomhet som ikke er i tråd med deltakerens egne ønsker, utdanning og arbeidserfaring, er det svært begrenset hvor mye språkpraksisen kan hjelpe i jobbjakten. Praksisen kan likevel være en gylden mulighet til å skaffe seg én eller flere referanser.
- Respondentene uttrykker usikkerhet om veien videre – Hva om jeg ikke klarer å skaffe meg jobb? Løsningen kan i mange tilfeller være et tettere samarbeid med NAV underveis, for å øke sjansene til en direkte overgang fra program til arbeid.

På spørsmål om hva man selv kan gjøre for å øke sjansene for jobb, svarte respondentene at den viktigste forutsetningen er tilstrekkelige norskkunnskaper. Først når denne brikken er på plass, vil det være mulig å søke jobber.

Om forvaltningsrevisjon

I kommunelovens [§ 77.4](#) pålegges kontrollutvalgene i fylkeskommunene og kommunene å påse at det gjennomføres forvaltningsrevisjon. Forvaltningsrevisjon innebærer systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets vedtak og forutsetninger. Lovens bestemmelser er nærmere utdypet i revisjonsforskriftens [kapittel 3](#) og kontrollutvalgsforskriftens [kapittel 5](#).

Revisjon i norsk offentlig sektor omfatter både regnskapsrevisjon og forvaltningsrevisjon, i motsetning til i privat sektor hvor kun regnskapsrevisjon (finansiell-) er obligatorisk. Rogaland Revisjon IKS utfører forvaltningsrevisjon på oppdrag fra kontrollutvalget i kommunen. Arbeidet er gjennomført i henhold til [NKRF](#) sin standard for forvaltningsrevisjon, [RSK 001](#). Les mer på www.rogaland-revisjon.no.

Denne rapporten er utarbeidet av forvaltningsrevisor Frode K. Gøthesen, og gjennomgått av fagansvarlig for forvaltningsrevisjon, Bernt Mæland.

Revisjonskriterier

Revisjonskriterier er krav eller forventninger som revisjonen bruker for å vurdere funnene i undersøkelsene. Revisjonskriteriene skal være begrunnet i, eller utledet av, autoritative kilder innenfor det reviderte området, f.eks. lovverk og politiske vedtak. I dette prosjektet er følgende kriterier anvendt:

- Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven, med forskrifter og rundskriv).
- Forvaltningsloven
- Kommuneplanen 2014-29
- Stavanger kommunes Åpenhets- og mangfoldserklæring
- Stavanger kommunes Strategi for likestilling og mangfold 2013-20
- Strategiplan for samhandling mellom frivillige og Stavanger kommune 2015-18
- Boligsosial handlingsplan for Stavanger kommune 2010-2015

Hvilke krav revisjonens funn er vurdert opp mot

Samtlige av kravene nevnt i dette avsnitt er brukt som revisjonskriterier i prosjektet. Dette innebærer at de funn vi har gjort, er vurdert opp mot disse kravene:

- **Introduksjonsloven § 6** stiller krav om at deltakerne i introduksjonsprogrammet skal få utarbeidet en individuell plan. Planen skal si noe om opplæringsbehov og hvilke tiltak vedkommende kan ha nytte av. Ved tildeling av introprogram og introstønad skal kommunen utarbeide enkeltvedtak, jf **introduksjonsloven § 21**.
- I henhold til **rundskriv til introduksjonsloven, rundskriv Q20/2012** skal programmet tilpasses den enkelte ut fra hans eller hennes bakgrunn, forutsetninger, kvalifiseringsbehov og målsettinger.

- **Introduksjonsloven § 4** fastsetter at programmet skal være på fulltid og helårlig, og den enkelte flyktning skal få tilbud om deltakelse i programmet senest tre måneder etter ankomst, jf. **introduksjonsloven § 3**.
- **Introduksjonslovens § 5** åpner for å forlenge det to-årige programmet med opptil ett år.
- I **rundskriv til introduksjonsloven, Q-27/2015**, heter det at den enkelte kommune skal ta initiativ til en forpliktende samarbeidsavtale mellom kommunen og NAV om introduksjonsordningen. NAV skal delta i et samarbeid om den enkelte deltaker på et tidlig stadium av programmet, og vurdere egnede arbeidsmarkedstiltak når dette er hensiktsmessig og nødvendig for å nå målet om inntektsgivende arbeid. Ved behov skal NAV bidra til å sikre en smidig overgang til arbeidsrettet aktivitet etter endt program.
- **Forvaltningsloven § 24** slår fast at enkeltvedtak som hovedregel skal begrunnes.
- **Forvaltningsloven §§ 28- 36** fastsetter at avslag skal inneholde opplysninger om klageadgang,
- **Forvaltningsloven § 18 og 19** gir part i saken rett på innsyn i sakens dokumenter. Eventuelle avslag skal inneholde opplysninger både om innsynsretten, og retten til å klage på vedtaket.
- «**Læreplan i norsk og samfunnsfag for voksne innvandrere**» (forskrift til introduksjonsloven), anbefaler utplassering på en arbeidsplass som en del av introduksjonsprogrammet, såkalt språkpraksis.
- I **Kommuneplanen 2014-2029** er mangfold og deltakelse ett av fem langsiktige mål. Stavanger kommune skal:
 - tilby likeverdige tjenester, slik at tilgjengelighet, kvalitet og resultat av tjenestene er like gode for alle innbyggerne.
 - bidra til å øke innvandrernes forståelse av kommunens rolle og oppgaver.
 - videreutvikle arbeidsplassene i kommunen for å oppnå et likeverdig, inkluderende og mangfoldig arbeidsmiljø.
- I kommunens **boligsosiale handlingsplan** heter det at kommunens boligsosiale arbeid skal bidra til å utjevne forskjellene mellom levekårsonene og utvikle attraktive og gode boområder. Med andre ord ønsker kommunen å redusere geografisk opphoping av levekårsproblemer gjennom en balansert boligstruktur og arbeide for å få til gode bomiljøer i alle bydeler.
- I kommunens **Strategi for likestilling og mangfold 2013-2020** er etnisitet ett av flere tema. Strategien slår fast at «*Stavanger kommune skal være blant de fremste i Europa på interkulturelt arbeid*». Strategien tar til orde for at innvandrerne skal ta del i samfunnslivet og demokratiske prosesser på linje med øvrige innbyggere, og kommunens tjenester skal være likeverdige for alle innbyggerne. Kommunen skal være en inkluderende organisasjon som verdsetter og utnytter kulturelt mangfold³⁴.

³⁴ Strategien blir fulgt opp av en tiltaksplan som rulleres for hvert år i forbindelse med handlings- og økonomiplanen.

- I følge **Strategiplan for samhandling mellom frivillige og Stavanger kommune 2015-18** skal kommunen legge til rette for en livskraftig frivillig sektor med gode og forutsigbare vilkår.

Metode

I prosjektet har vi intervjuet både personer som er mindreårige nå og personer som var mindreårige da de kom, men som er over myndighetsalder nå. Det er flere grunner til dette. For det første er det grunn til å tro at norskkunnskapene er bedre når de har vært i landet en tid, noe som vil ha betydning for intervjuenes informasjonsverdi. For det andre er det grunn til å tro at det er lettere å oppnå et tillitsforhold i intervjusituasjonen dersom en person har vært i landet en viss tid. For det tredje vil de intervjuedes synspunkter bygge på erfaringer over lengre tid.

Det er også visse utfordringer med å intervju brukerne etter at de er fylt 18 år. Det er ikke sikkert de husker de første erfaringene så godt, og det kan også tenkes at tjenestetilbudet har endret seg etter den tid. Datamaterialet baserer seg på muntlige og skriftlige kilder.

Informanter:

- Fagsjef Barn og unge, Mona Johanne Kopperstad
 - Rådgiver Fagstab levekår, Oppvekst og levekår, Anne Synnøve Børtveit
 - Rådgiver Fagstab levekår, Oppvekst og levekår, Gabriela Tuftedal
 - Seniorrådgiver Barn og unge, Oppvekst og levekår, Inger Elvik
 - Leder av Flyktningseksjonen, Tor Arne Hartvigsen
 - Fagleder Flyktningseksjonen, mottak, oppfølging og intro, Anne Gry Andersen
 - Avdelingsleder Voksenopplæring, Introduksjonsprogram og kvalifisering, Anne Grethe Steinberg
 - Fagleder bosetting og oppfølging, Flyktningseksjonen, Kristoffer Tran
 - Rådgiver Kultur og byutvikling, Helge Kristoffer Thuv
-
- Rådgiver Økonomi: Budsjett og økonomistyring, Berit Johnsen
 - Rådgiver Økonomi: Budsjett og økonomistyring, Ninette Grinde
 - Frivillighetskoordinator, Atle Melangen
 - Saksbehandler, Oppvekst og levekår, Fagstab levekår, May Liw Helland
 - Rådgiver Ungdom og Fritid, administrasjon, Kjerstin Ropeid
 - Saksbehandler Sølvberget KF Stavanger kulturhus, Randi Pettersen
 - Seniorrådgiver Personal og organisasjon, Ingrid Hauge Rasmussen
 - Rådgiver Økonomi, Budsjett og økonomistyring, Olga Mortensen
-
- Leder av Embo Stavanger, Lars Ådne Vadla
 - Sosialkurator i omsorgsavdelingen, Barnevernstjenesten, Eli Hognestad
 - Rådgiver kommunalplanavdelingen, Kultur og byutvikling, Einar Skjæveland
 - Rådgiver Kultur og byutvikling, Geodataavdelingen, Martin Ljosdal
 - Leder Bymiljø og utbygging, Stavanger eiendom, Hans Erik Lundberg
 - Saksbehandler Bymiljø og utbygging, Stavanger eiendom, Berit K. Aasland

- Avtroppende rektor ved Johannes læringscenter, Jørn Pedersen
- Avdelingsleder ved Grunnskoleopplæring voksne ved Johannes læringscenter, Sigve Stangeland

- Rådgiver ved NAV Eiganes og Tasta, Bente Sørbø
- Rådgiver ved NAV Hundvåg og Storhaug, May Reen Hovland
- Rådgiver ved NAV Madla, Linda Skjæveland

- Syv deltakere ved introduksjonsprogrammet

- Epost-korrespondanse med seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Lars Østby

Skriftlige dokumenter

- Beregningsutvalget sin hovedrapport 2014 KS Rapport
- Beregningsutvalget sin rapport angående enslige mindreårige i 2014 KS rapport august 2015
- Boligsosial handlingsplan 2010 til 2015 Stavanger kommune
- Evaluering av introduksjonsprogrammene i storbyene KS 2014
- Gjennomgang av enkeltsaker skannet inn 2
- Gjennomgang av enkeltsaker skannet inn 3
- Gjennomgang av enkeltsaker skannet inn 4
- Gjennomgang av enkeltsaker skannet inn 5
- Gjennomgang av enkeltsaker skannet inn 6
- Gjennomgang av flyktningsarbeidet i Bærum kommune Rapport fra Ideas2evidence April 2015
- Gjennomgåtte vedtak om avslag introduksjonsprogram Skannet inn
- Handlings og økonomiplan 2014 til 2017 Årsbudsjett 2014 Stavanger kommune
- Handlings og økonomiplan 2015 til 2018 Forslag til plan Stavanger kommune
- Introduksjonsordningen En resultatstudie Statistisk sentralbyrå 2015 Rapport nr 36
- Kommuneplan 2014-29 Stavanger kommune
- Levekårsundersøkelsen i Stavanger Rapport nr 6
- Liste over samarbeidsbedrifter til introduksjonsprogrammet i Stavanger kommune
- Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere VOX Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk
- Norskopplæring og sysselsetting blant innvandrere som fikk opphold i 2009 Rapport 2015 nr 38 SSB
- Oppfordring fra IMDI datert 1908205 Integrerings og mangfoldsdirektoratet
- Pol sak 2014 Anmodning om bosetting av flyktninger Stavanger kommune Saksfremlegg 13012014
- Pol sak 11062015 Anmodning om økt bosetting av flyktninger i 2015 og 2016
- Pol sak 22102015 Bosetting av flyktninger vedtak for 2017 2018 og 2019
- Pol sak Bosetting av 250 syriske kvoteflyktninger Organisering og ressursbehov 13102015 Stavanger kommune For
- Pol Sak Bosetting flyktninger i 2016 og 2017
- Pol sak Mulig etablering av asylmottak i Stavanger 13102015 Formannskapet
- Pol sak Orientering om ansettelse av personer som skal lede org
- Pol sak Orientering om fordeling av driftstilskudd til barne og ungdomsarbeid 2015
- Presentasjon på powerpoint av dir Oppvekst og levekår Bosettings- og integreringsarbeidet i Stavanger kommune
- Rett til utdanning Grunnskoleopplæring og vid opplæring som tiltak i introduksjonsordningen FAFO 2015
- Rundskriv til introduksjonsloven Q 20 2015
- Rundskriv-q272015 Barne likestillings og inkluderingsdep Arbeids og sosialdep
- Strategi for likestilling og mangfold 2013 til 2020 Stavanger kommune
- Strategiplan for samhandling mellom frivillige og Stavanger kommune 2015-18
- Tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet 2007 til 2011 SSB Rapport 2014 15
- Utviklingsplan 2014 2015 Johannes læringscenter
- Vedleggsdel til Samhandlingsstrategien Stavanger kommune
- Årsrapport 2014 SEIF
- Årsrapport 2014 Stavanger kommune
- Årsrapport IMDI 2014
- Årsrapport KIA Rogaland 2014

Om medlemskapet i nettverket av «Intercultural cities» (ICC)

Medlemskapet innebærer en ekstern vurdering av kommunens helhetlige tilnærming på integrerings- og mangfoldsområdet. Dette gir kommunen et bedre grunnlag for å vurdere arbeidet og sette i verk nødvendige forbedringstiltak. Resultatene fra 2014 viser at kommunen kommer godt ut (for mer informasjon, se sak til Formannskapet 13.11.2014).

Johannes læringscenter

Johannes læringscenter har ansvaret for norsk- og samfunnsfagopplæring av innvandrerne, grunnskoleopplæring for voksne, samt introduksjonsprogrammet, som retter seg spesielt mot innvandrere med flyktningebakgrunn. Voksenopplæringscenteret er en egen resultatenhet som er organisatorisk plassert i tjenesteområdet Oppvekst og levekår. Johannes læringscenter gir opplæring til nyankomne flyktninger og innvandrere (barn og voksne), og til voksne som har behov for en fornyet grunnskoleopplæring eller opplæring etter sykdom eller skader. Det er også et ressurscenter for personer over 18 år som har betydelig redusert syn eller hørsel.

Ved Johannes læringscenter tilbys norsk- og samfunnsfagopplæring til følgende innvandrergupper over 16 år:

- **EU-borgere**, som forøvrig verken har rett eller plikt til å delta i opplæringen og som må betale undervisningen selv.
- **Arbeidsinnvandrere fra land utenfor EU** har plikt til å delta og må betale for undervisningen. Eventuelle ektefeller har samme plikt.
(Arbeidsinnvandrere fra land utenfor EU/EØS-området, har plikt til å gjennomføre 250 timer norskundervisning og 50 timers samfunnsorientering for å kunne søke om varig oppholdstillatelse. I tillegg til at de må betale for undervisningen, har de ikke rettigheter til øvrig kvalifisering).
- **Familieinnvandrere** fra land utenfor EU har både rett og plikt, mens familieinnvandrere til EU-borgere, med unntak av nordiske borgere, har plikt til å gjennomføre norsk og samfunnsfagopplæring.
- **Flyktninger** har både rett og plikt etter introduksjonsloven, jf. §§ 2 og 17 (paragrafene er gjengitt i rapportens vedlegg).
- **Asylsøkere i mottak**. I påvente av å få sin søknad om oppholdstillatelse behandlet, har de ingen juridisk rett, men de kan få tilbud på 250 timer norskopplæring.

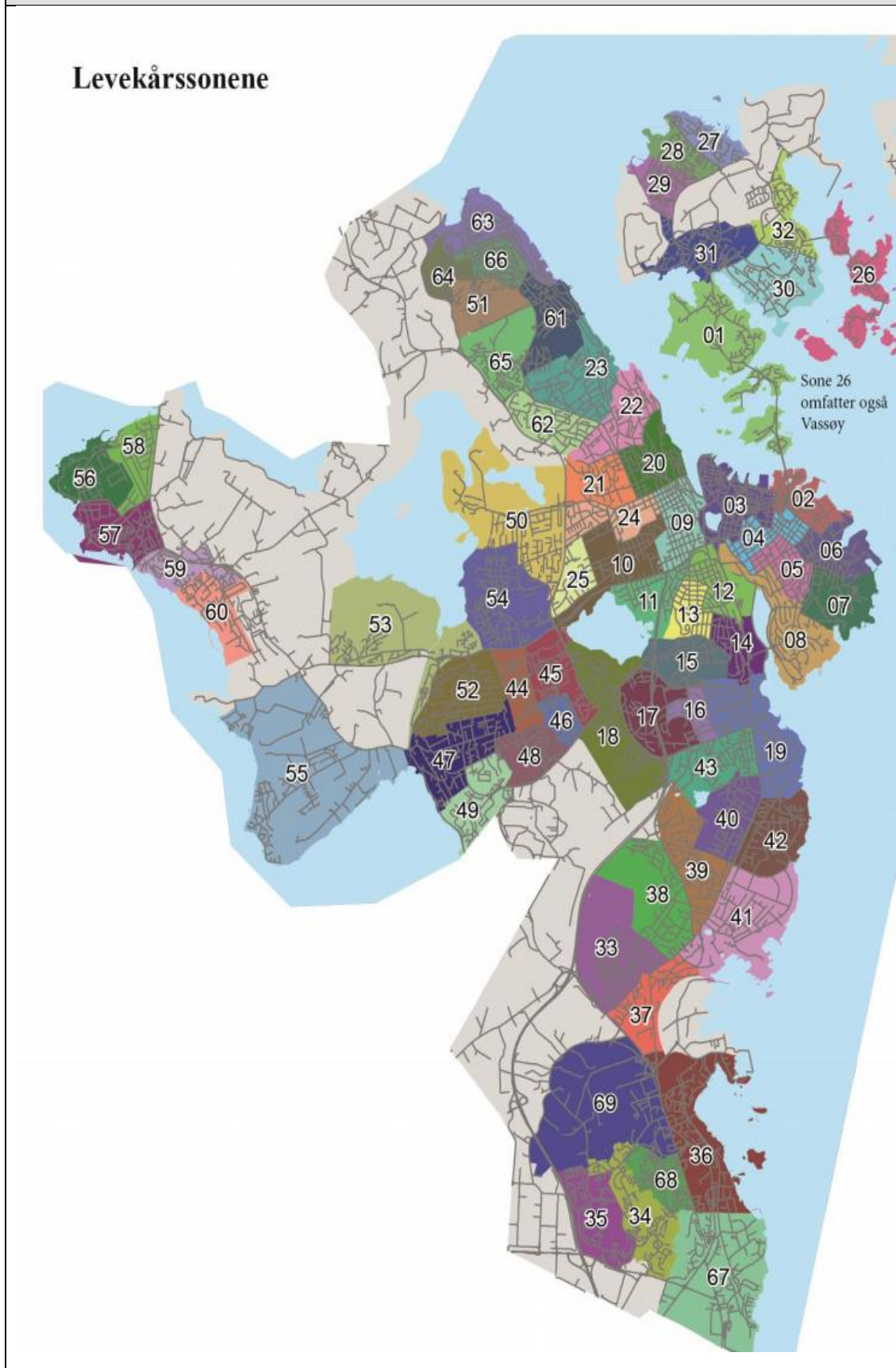
I tillegg til norsk- og samfunnsfagopplæring, tilbys grunnskoleopplæring for voksne.

Folkehelseinstituttets innvandrersdefinisjon

I Statistisk sentralbyrå sine statistikker er innvandrere definert som «personer som er født i utlandet, har to utenlands fødte foreldre og som på et tidspunkt har innvandret til Norge». I tillegg til denne gruppen, har Folkehelseinstituttet med en gruppe til i sine statistikker. Dette er barn som er født i Norge og som har foreldre som faller inn under innvandrersdefinisjonen som nevnt ovenfor. Asylsøkere og personer på korttidsopphold er ikke tatt med.

Sysselsettingsnivået i Stavanger - tall fra 2014

Figur 14 – Levekårssonene og navn (Kilde: Levekårsundersøkelsen Stavanger kommune 2014)

01 Budy	18 Ullandhaugskrånningen	35 Godeset	52 Molkeholen	59 Boganes
02 Badedammen	19 Kvalaberg	36 Gausel	53 Madlaforen	
03 Sentrum	20 Bjergsted	37 Hinnakrossen	54 Sandal	
04 Bergeland	21 Gramstadhaugen	38 Øvre Vaulen	55 Madlatuå	
05 Nylund	22 Bakkeland	39 Auglend	56 Smiodden	
06 Lervig	23 Indre Tasta	40 Kristianslyst	57 Mjug	
07 Emmaus	24 Stokkadalen	41 Vaulen	58 Ørnaberget	
08 Varden	25 Ytre Eiganes	42 Mariero	59 Sundekrossen	
09 Kannik	26 Øyane	43 Åsen	60 Malthaug	
10 Ledaal	27 Kråkeneset	44 Tjensvoll	61 Gjeraberget	
11 Kiellandmyrå	28 Skeie	45 Solborg	62 Byhaugen	
12 Lagård	29 Kvitepynten	46 Øvre Tjensvoll	63 Vardeneset	
13 Vålandshaugen	30 Prestastø	47 Madlamark	64 Tastaforen	
14 Ytre Lagård	31 Hundvågkrossen	48 Jernaldergarden	65 Smiene	
15 Sentralsjukehuset	32 Kalhag	49 Madlalia	66 Byåsen	
16 Bekkefaret	33 Hinnalia	50 Stokka	67 Forusstraen	
17 Saxemarka	34 Storaberget	51 Tastarustå	68 Husaberget	

Om introduksjonsprogrammet

Introduksjonsloven spesifiserer hvem som har rett og plikt til å delta i det toårige programmet. Loven spesifiserer at retten ogplikten til deltakelse gjelder for nyankomne utlendinger mellom 18 og 55 år, som har behov for grunnleggende kvalifisering, og som har fått innvilget oppholdstillatelse på følgende grunnlag:

- asyl³⁵
- oppholdstillatelse etter innreisetillatelse som overføringsflyktning
- kollektiv beskyttelse i massefluktsituasjon

I tillegg kan oppholdstillatelse gis til familiemedlemmer av disse tre ovenfor nevnte utlendingsgruppene³⁶. Flyktninger som deltar i introduksjonsprogrammet, har krav på introduksjonsstønaden. Introduksjonsstønaden erstatter sosialhjelp som inntekt for nyankomne flyktninger. Stønaden er på årsbasis lik to ganger folketrygdens grunnbeløp, det vil si kr 170 490 f.o.m. 1. mai 2013. Stønaden er skattepliktig inntekt, men i motsetning til sosialhjelp, beholdes stønaden også dersom deltakeren tar en jobb ved siden av introduksjonsprogrammet.

Formålet med integreringstilskudd

Formålet med integreringstilskuddet er å bidra til at kommunene gjennomfører et planmessig og aktivt bosettings- og integreringsarbeid, med sikte på at de bosatte skal komme i jobb og greie seg selv. Tilskuddet skal dekke kommunens gjennomsnittlige utgifter i bosettingsåret og de tre påfølgende år, til blant annet innvander- og flyktningkontortjenester, bolig- og administrasjonstjenester, sysselsettingstiltak, yrkeskvalifisering, arbeidstrening, sosialkontortjenester, sosialhjelp, barneverntjenester, tolketjenester, barnehagetjenester, helsetjenester samt kultur- og ungdomstiltak.

³⁵ I tillegg til fornybar oppholdstillatelse etter utlendingsloven på grunnlag av søknad om asyl.

³⁶ I tillegg kan utlending med fornybar oppholdstillatelse etter samlivsbrudd (jf. utlendingsloven § 53 første ledd bokstav b, § 53 annet ledd eller § 53 tredje ledd) ha rett og plikt dersom hun eller han har behov for grunnleggende kvalifisering (Kilde: Monitor for introduksjonsordningen 2011).

Flyktning med bosettingstillatelse og som deltar på introduksjonsprogrammet, har mulighet til å få familiemedlemmer til landet dersom deltakeren jobber ved siden av for å dekke gapet mellom introduksjonsstønaden og lønnstrinn åtte i Statens lønnsregulativ, som er underholdskravet i familiegjenforeningssaker.

Økningen som følge av familiegjenforening og familieetablering

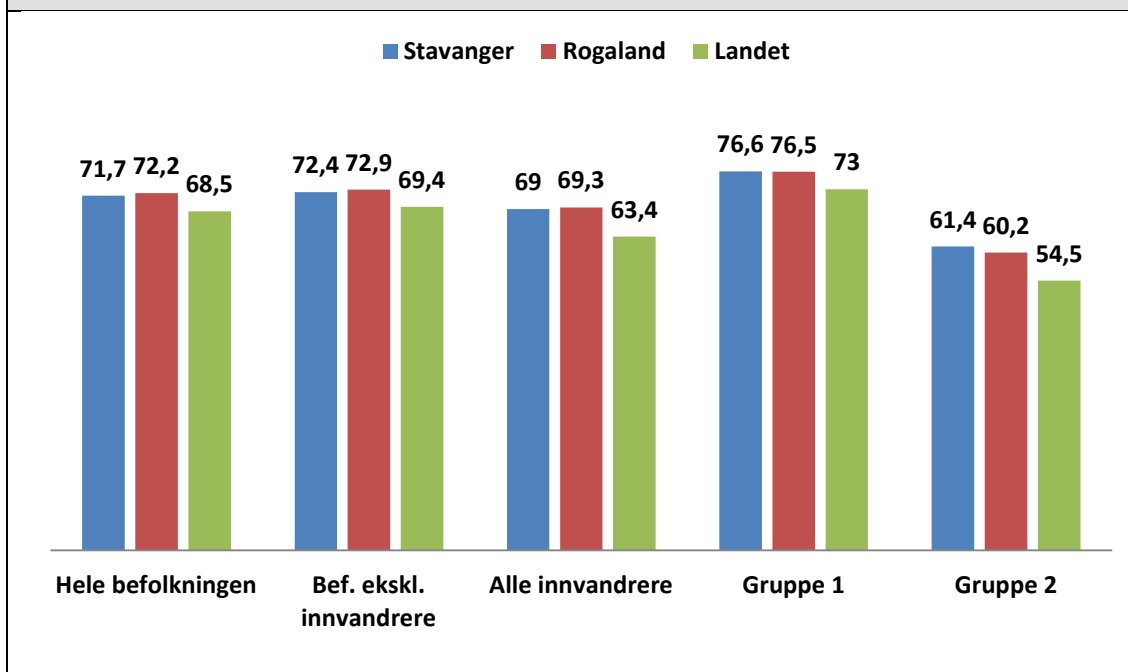
Fra Statistisk sentralbyrå får vi bekreftet at en «vekstfaktor» på 36 prosent som følge av familiegjenforening og -etablering vil være påregnelig også i fremtiden. SSB legger til at fordelingen av familietyper i dagens og framtidens flyktningsstrømmer vil være avgjørende for hvilken prosentvis «vekstfaktor» man kan legge til grunn. Statistisk sentralbyrå har for øvrig ingen data som belyser sammensetningen av dagens asylsøkere, men opplyser på generell basis at man blant overføringsflyktninger i stor grad finner familier. Blant asylsøkere som kommer til Norge for å søke asyl, er det en stor overvekt av menn.

Sysselelingsnivået i Stavanger – tall fra 2014

Figur 14 - Sysselelingsatte 15-74 år i prosent av personer i alt i hver gruppe (Kilde: Statistisk sentralbyrå. Tall fra 2014).

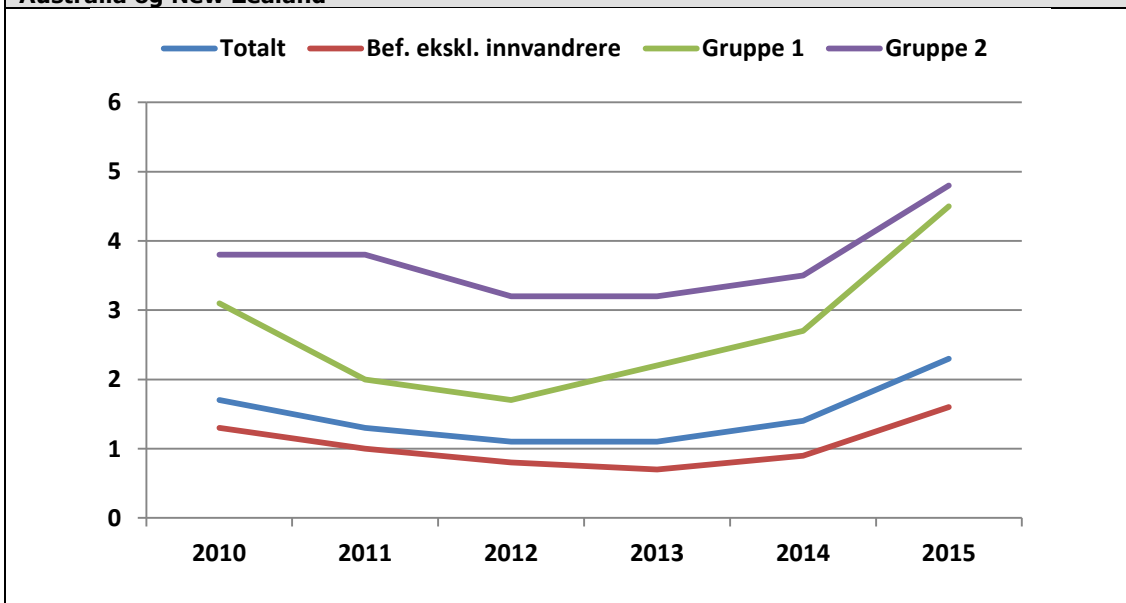
Gruppe 1: EU/EFTA, Nord-Amerika, Australia og New Zealand

Gruppe 2: Asia, Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand.

Kommentar: I likhet med Rogalandssnittet var sysselelingsnivået høyt i Stavanger i 2014 – også i innvandrerguppen. Sysselelingsnivået er høyest i gruppe 1. I disse tallene finner vi først og fremst innvandrere som har fått opphold på grunnlag av et arbeidstilbud i Norge.

I gruppe 2 – hvor vi finner de fleste flyktingene og asylsøkerne er sysselelingsnivået merkbart lavere. Dersom vi sammenligner Stavanger med Rogaland og landet, ser vi at sysselelingsnivået er spesielt høyt i gruppe 2. Stavanger utmerker seg altså med et høyt sysselelingsnivå blant innvandrerne, spesielt i gruppe 2 (Asia, Afrika mv.).

Figur 15 – Arbeidsledige i prosent av bosatte i Stavanger, andre kvartal hvert år (Kilde: KOSTRA)**Gruppe 1: EU/EFTA, Nord-Amerika, Australia og New Zealand****Gruppe 2: Asia, Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand**

Kommentar: Det er blant innvandrerne vi finner den største andelen arbeidsledige, og her har også andelen steget mest. Samtidig ser vi at ledigheten er på vei opp totalt sett i befolkningen.

Beregningsutvalget

Beregningsutvalget for kartlegging av kommunale utgifter til bosetting og integrering av flyktninger, er ledet av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). IMDI sender hvert år ut spørreskjema til utvalgte kommuner. Undersøkelsen henter blant annet inn informasjon om kommunenes utgifter til integreringstiltak og administrasjon av tiltakene, samt utgifter knyttet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap som gjennomføres av voksenopplæringsenhetene.

Om nivåene på norskprøven (mer informasjon på Vox.no)

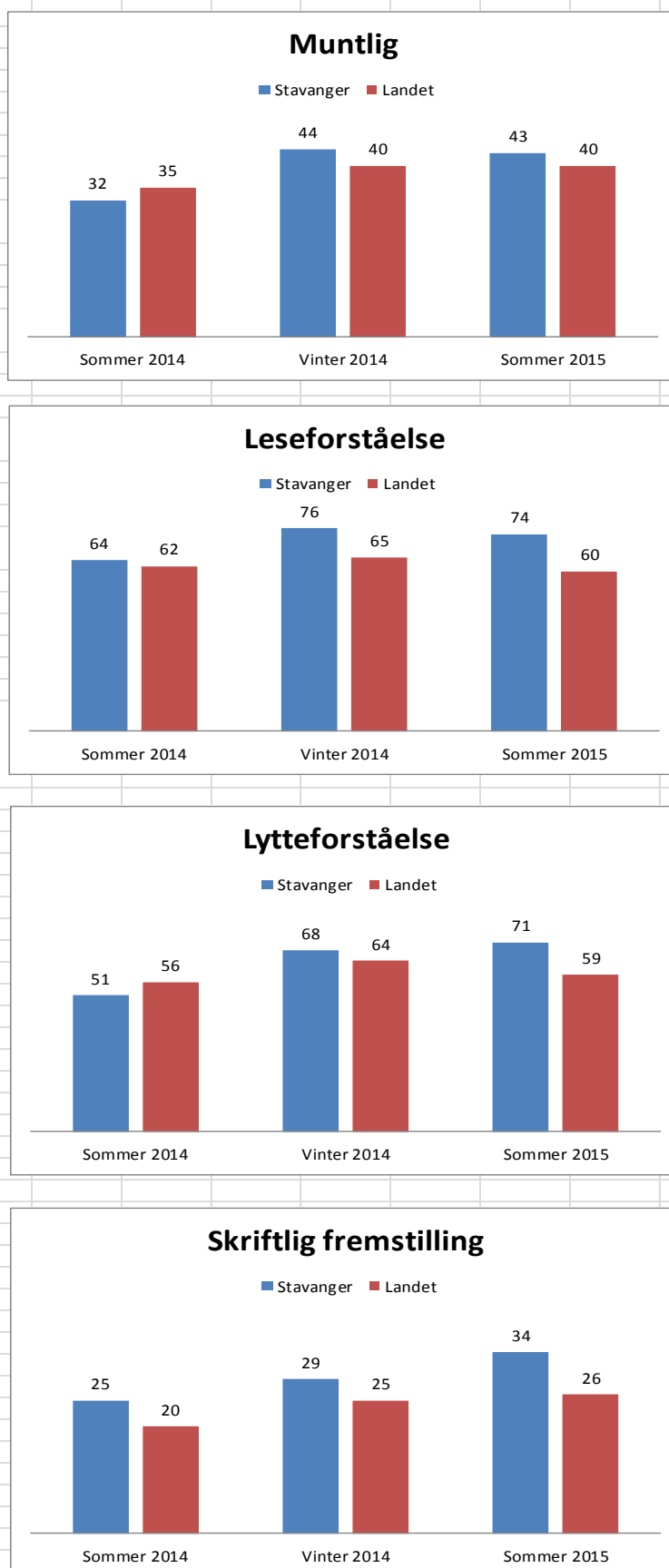
- Nivå A1 tilsvarer den gamle Norskprøve 1
- Nivå A2 tilsvarer den gamle Norskprøve 2
- Nivå B1 tilsvarer den gamle Norskprøve 3
- Nivå B2 gir grunnlag for opptak til høyere utdanning.

Ett av kravene for opptak til høyere utdanning i Norge er dokumenterte ferdigheter i norsk på nivå B2.

Fra 01.01.2013 er det obligatorisk for alle med rett og plikt til norskopplæring, å avlegge en norskprøve³⁷. IMDi har satt som målsetting at 65 prosent av dem som har rett og plikt til norskopplæring, og som går opp til norskprøve, skal bestå den skriftlige prøven. Samtidig er det en målsetting at 90 prosent skal bestå den mundtlige prøven.

³⁷ Norskprøvene er fra mai 2014 delt inn i to prøver: A1-A2-prøven (tidl. Norskprøve 2) og A2-B1-prøven (tidligere Norskprøve 3).

På de nye prøvene som kom i mai 2014 blir elevene målt i muntlig og skriftlig, foruten evne til lesing og lytting. Dette innebærer at resultatene ikke kan sammenliknes med tidligere resultater. Det er blant annet ikke lenger mulig å stryke på norskprøvene.

Figur 13 – Resultater norskprøven (Resultatene viser kun andelen som har oppnådd nivå B1. Kilde: Vox).

Nivåbeskrivelser på norskprøve

Tabellen viser hvor mange personer som tok en norskprøve og resultatet på de ulike delprøvene for muntlig og for lesing, lytting og skriftlig. Resultatene er fordelt på fylke og kommune. Fra og med sommeren 2014 er det nye prøver i norsk. Dette innebærer at resultatene ikke kan sammenliknes med tidligere resultater. Det er ikke lenger mulig å stryke på norskprøvene. Resultatene på norskprøvene viser oppnådd språknivå B1, A2, A1, om resultatet var under nivå A1 eller om det ikke var grunnlag for å vurdere nivået.

De ulike språknivåene kan beskrives slik:

På nivå A1 kan man fylle ut enkle skjemaer med en del personlige opplysninger som navn, fødsels- dato, nasjonalitet og adresse. Man kan skrive korte, svært enkle beskjeder og meldinger ved å bruke enkeltstående setninger og faste formuleringer.

På nivå A2 kan man skrive korte, enkle beskjeder og meldinger knyttet til hverdags- og arbeidsliv. Man kan gjengi opplevelser og hendelser med enkle fraser og setninger.

På nivå B1 kan man skrive sammenhengende tekster med en del detaljer om kjente emner eller emner av personlig interesse. Man kan skrive korte rapporter med oppsummering, og man kan begrunne handlinger.

På nivå B2 kan man skrive klare, detaljerte tekster om et vidt spekter av emner. Man kan skrive saklig og argumentere for og/eller imot ulike standpunkt, underbygge sine synspunkter, gi eksempler og trekke konklusjoner.

En beskrivelse av språknivåene er tilgjengelig på vox.no.

Resultatet for hele året oppdateres ved endt kalenderår. Unntaket er 2014, hvor det ble avlagt både nye og gamle prøver. Det vil kunne være små avvik i forhold til det sammenlagte resultatet for vinter- og sommerprøven.

I tabellen er rader med kommuner som ikke har eget opplæringssted for norsk for innvandrere utelatt. Disse kommunene har avtale med en nabokommune om slik opplæring. Personer er ført opp under kommunen hvor de har fått opplæring. Tabellen oppgir hvor mange personer som har gått opp til prøve i den aktuelle kommunen uavhengig av personenes bostedskommuner. Av personvern hensyn er resultatene fjernet der det var ni eller færre personer som tok en prøve. Tabellen viser da en strek i stedet for andel. Der det står en null for andelen betyr det at ingen tok prøven.

Måleverdier

- Prosentandel per språknivå: hvor mange prosent av personene som ender opp på de ulike språknivåene for hver delprøve
- Antall: antall personer som har tatt en prøve

Antall flyktningeboliger i den enkelte levekårsone. (Avgrenset til levekårszoner med mer enn fem kommunale boliger som bebos av flyktninger)

Levekårsonenavn	Antall boenheter
Storaberget	32
Emmaus	17
Saxemarka	14
Tjensvoll	14
Mjug	14
Tastaforen	14
Kvalaberg	13
Jernaldergarden	13
Bakkeland	12
Hinnakrossen	12
Udefinert	12
Lagård	11
Madlaforen	11
Vardeneset	11
Lervig	10
Kannik	10
Kvitepynten	9
Auglend	9
Solborg	9
Byhaugen	9
Bergeland	8
Ytre Eiganes	8
Skeie	8
Mariero	8
ØvreTjensvoll	8
Tastarustå	8
Sundekrossen	8
Buøy	7
Ytre Lagård	7
Gjeraberget	7
Bjergsted	6
Smiodden	6

Figur 22 – Internasjonale organisasjoner tilknyttet Internasjonalt kulturnettverk på Sølvsberget**(Kilde: Samhandlingsstrategien Stavanger kommune, vedleggsdel)****Internasjonale organisasjoner tilknyttet Internasjonalt kulturnettverk på Sølvsberget (79)**

Aceh Flyktningeforening (AFFOR)	Eyup Sultan Moské	Mesopotamia (Kurdisk kulturforening)
Afghansk bistand organisasjon	Filipino Association in Rogaland (F.A.R)	Mevlana Kvinnegruppe
Andishesabz (afghansk org)	Foreningen for unge eksil iranere	Nabluforeningen i Stavanger
Armauer Hansen for Vietnam	Færøysk Norsk Lag	Nigeriansk forening i Rogaland
Azerbajdsjansk-Norsk Kultur Forening	Gresk forening i Rogaland	Norsk-Ungarsk forening Rogaland (NORMA)
Bosnisk Hercegovisk Forening	Hilal Kvinneforening	Oromosambandet i Sør Rogaland
Budhist-samfunn i Rogaland	Idara Minhaj Ul Quran Moske	Pagkakaisa – Flippinsk forening
CAIR- Chinese Association In Rogaland	Indian Society of Stavanger	Palarong Pinoy (filippinsk idrettskl.)
Cameroonian Association in Rogaland-Norway (CAMARNOR)	Iransk- Norsk kultursenter	Paradis FK
Cancer Care Ethiopia	Islamsk Kvinneforening (IKF)	Polsk-Norsk Forening
Colombia komiteen	Islamsk Opplæringscenter i Rogaland	Rayuela Chile Amigos
Daswandi Khans Foundation DKF	Islandsk-Norsk Forening i Sør-Rogaland og Ryfylke	Rogaland Muslim Society
Den Ghanesiske Org. I Rogaland	Jemenittisk Forening i Norge	Serbisk Forening Rogaland «Ivo Andric»
Den Palestinske Foreningen i Rogaland	KafeBunda Indonesia	Sirius Kultur- og Utdanningsforening
Den Russiske Kulturforeningen i Rogaland "TROIKA"	Kandela Salsa Klubb	Somali Community
Den Thailandske foreningen i Rogaland	KDF - Kurdisk Demokratisk Forening	Somalisk Kvinneforening i Rogaland
Den Vietnamesiske Buddhistforeningen	Kiswahili Rogaland	Stavanger Chin Organisasjon (BURMA)
Eelantamilene i Rogaland	Kongolesisk Organisasjon i Rogaland	Stavanger Active People Society
Eritreisk Barneklubb	Keralites in Stavanger	Tamilene i Rogaland
Eritreisk Forening i Rogaland	Kreative Muslimske kvinner	The Norwegian African Disability Aid
Eritreisk Islamsk Kulturforening	Kroatisk forening	Tyrkisk kvinneforening i Stavanger
Eritreisk kvinneforening	Kurdisk organisasjon i Rogaland	Tyrkisk moské – Mevlana moské
Eritreisk ungdomstør. I Rogaland	Litauisk Forening i Rogaland	Venezuelansk-Norsk forening
Etiopisk barneklubb	Latinamerikagruppen i Stavanger	Vennsapsforeningen Norge – Madagaskar avd. Rogaland
Etiopisk Dameforening	Lusofonia Stavanger	Vietnamesisk flyktningeforening i Stavanger
Etiopisk Forening i Rogaland	Maharashtra Mandal, Stavanger	Vietnamesisk Speidergruppe

Rogaland Revisjon IKS

Lagårdsveien 78
4010 Stavanger

Tlf 40 00 52 00
Faks 51 84 47 99

www.rogaland-revisjon.no